

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

School voor Educatieve Studies

Educatieve master in de ontwerpwetenschappen

Masterthesis

Naar een te delen ervaring in subjectief opgebouwde referentiekader

Sophie Goesaert

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van Educatieve master in de ontwerpwetenschappen

PROMOTOR :

dr. arch. Ruth STEVENS

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be
Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2023
2024

School voor Educatieve Studies

Educatieve master in de ontwerpwetenschappen

Masterthesis

Naar een te delen ervaring in subjectief opgebouwde referentiekader

Sophie Goesaert

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van Educatieve master in de ontwerpwetenschappen

PROMOTOR :

dr. arch. Ruth STEVENS

School voor Educatieve Studies

Educatieve master in de ontwerp wetenschappen

Masterthesis

Naar een te delen ervaring in subjectief opgebouwde referentiekaders

Sophie Goesaert

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van Educatieve master in de ontwerpwetenschappen

Promotor:

Dr. Arch. Ruth STEVENS

Naar een te delen ervaring in subjectief opgebouwde referentiekaders

Abstract

In deze masterproef ga ik op zoek naar een antwoord op de onderzoeksvraag: Naar een te delen ervaring in subjectief opgebouwde referentiekaders. Ik onderzoek de algemene beeldtaal binnen de referenties in de architectuur.

Eerst verken ik de begrippen referenties, referentiearchitectuur en subjectieve meningen. Vervolgens zal duidelijk worden wat referentiearchitectuur inhoudt en wat de impact hiervan is op de subjectieve meningen van leerlingen.

Het is van belang te weten hoe leerlingen omgaan met referenties, wat ze ervan onthouden en meenemen in hun verdere carrière. Zo ontstaan de vragen: welke referentieprojecten zijn bekend onder de leerlingen? Wat onthouden ze van deze referentiebeelden? Hoe komen ze in contact met deze projecten? Hoe omschrijven leerlingen deze projecten? Deze onderdelen leiden tot de onderzoeksvraag: 'Kunnen we een te delen ervaring in subjectief opgebouwde referentiekaders vormen?' Hiermee ga ik aan de slag door onderzoek te doen naar de verschillende gekende referenties en de beeldtaal van de leerlingen.

Aan de hand van enquêtes voeren we een onderzoek uit onder verschillende leerlingen van het 5de middelbaar tot de 1ste bachelor in de architectuur. Met deze methode wil ik zoveel mogelijk antwoorden verzamelen om overlappende verbanden te kunnen identificeren. Door een groot aantal enquêtes uit te voeren en een hoge respons te ontvangen, kunnen we conclusies trekken. Hieruit kan men leren welke referenties bekend zijn onder de leerlingen en op welke manier ze hierover een subjectieve mening vormen.

Het doel van dit onderzoek is om mezelf en anderen te informeren over de bekende referenties en de subjectief gevormde meningen van leerlingen. Deze leerlingen zullen tijdens hun architectuurstudies zichzelf ontwikkelen en nog een beeldtaal vormen. Het doel van dit onderzoek is echter te achterhalen op welke manier ze projecten herinneren en omschrijven aan het begin van hun studies, en of we verbanden kunnen leggen tussen de verschillende subjectieve ervaringen. Is het mogelijk om een gedeelde ervaring te vormen binnen subjectief opgebouwde referentiekaders, voortkomend uit de beeldtaal en ervaringen van de leerlingen?

Inhoudsopgave

0. Dankwoord	p.7
1. Literatuurstudie en probleemstelling	p.8-15
1.1. Zoekplan	p.9
1.2. Referenties	p.9-12
1.2.1. Referentie architectuur	p.9-10
1.2.2. Referentiekader	p.10-12
1.3. Subjectieve ervaring	p.12-15
1.3.1. Onderwijzen van referenties tot subjectieve mening	p.12-14
1.3.2. Ontwikkeling van een subjectieve mening	p.14-15
2. Onderzoeksopzet, methodologie en uitvoering	p.16-18
2.1. Onderzoeksopzet	p.16
2.2. Methodologie	p.16-17
2.3. Uitvoering	p.17-18
3. Onderzoeksresultaten	p.19-
3.1. Enquête architecturale referentiekaders	p.19-27
3.1.1. Algemene informatie	p.19
3.1.2. Bekendheid met architectuur	p.19-21
3.1.3. Bronnen van kennis	p.21-22
3.1.4. Specifieke projecten	p.22-23
3.1.5. Reden voor herinnering	p.23-24
3.1.6. Classificatie van bekendheid	p.24-27
3.1.7. Eigen voorkeur	p.27
3.2. Inspiratiebeelden	p.27-30
3.2.1. Inspiratiebeelden 2021-2022	p.28

3.2.2. Inspiratiebeelden 2022-2023	p.28-29
3.2.3. Inspiratiebeelden 2023-2024	p.29
3.2.4. Terugkerende inspiratiebeelden 2021-2024	p.29-30
3.3. Vervolgonderzoek	p.30-31
3.3.1. Vorming van een subjectieve beeldtaal	p.31
4. Conclusie	p.32-34
5. Creatief ontwerp	p. 35-37
5.1. Inleiding naar een te delen beeldtaal	p.35-36
5.2. Boomdiagramma beeldtaal	p.36-37
6. Referentielijst	p.38-39
7. Bijlagen	p.40-77
7.1. Bijlagen bij hoofdstuk 2: Onderzoeksopzet, methodologie en uitvoering	p.40
7.2. Bijlagen bij hoofdstuk 3: Onderzoeksresultaten	p.40-67
7.3. Enquêtes	p.68-77

0. Dankwoord

Graag wil ik mijn masterproef promotor dr. arch. Ruth Stevens bedanken. De fijne samenwerking zorgde keer op keer voor aangename begeleidingen. Ik wil haar ten zeerste bedanken om altijd paraat te staan en voor haar duidelijk advies en feedback. Zonder haar uitgebreide kennis was deze thesis niet tot een goed eind gekomen. Ik wens haar het allerbeste toe.

Vervolgens wil ik mevrouw Linde Van Den Bosch bedanken voor haar tijd en medewerking aan deze masterproef. Zonder haar hulp zou het niet gelukt zijn mijn onderzoek te verfijnen.

Daarnaast wil ik mijn ouders nog bedanken voor het nalezen en de morele steun tijdens het tot stand brengen van deze masterproef.

1. Literatuurstudie en probleemstelling

Is het mogelijk om een gemeenschappelijke taal te ontwikkelen rond subjectieve referenties? Hoewel smaak en persoonlijke voorkeur inherent subjectief zijn, blijkt het toch mogelijk te zijn om een gestructureerd kader te creëren waarbinnen deze subjectieve elementen begrepen en besproken kunnen worden. Referenties, als bouwstenen van ons cultureel begrip en creatief proces, zijn vaak door docenten aangereikt en blijven op die manier hangen in ons geheugen. De rol van referenties in het ontwerpproces is van onschatbare waarde; ze dienen als inspiratiebronnen en richtingwijzers bij het vormgeven van nieuwe ideeën.

Mijn onderzoek zal zich verdiepen in de rijke canon van referenties die bekend zijn onder architectuur en interieurarchitectuur studenten. Ik wil niet alleen ontdekken welke referenties het meest ingebed zijn in hun cultureel bewustzijn, maar ook begrijpen hoe zij over deze referenties spreken en wat hen daaraan waardevol lijkt en bijblijft. Door deze inzichten te vergelijken met de taal die zij gebruiken en de aspecten die zij benadrukken, ontstaat een boeiend beeld van de rol die deze referenties spelen in hun creatieve processen en culturele identiteit.

Door de belangrijkste referenties binnen de canon zorgvuldig te onderzoeken, kunnen we beter begrijpen wat scholieren en studenten onthouden en welke elementen zij als belangrijk ervaren. Deze kennis stelt ons niet alleen in staat om effectiever te communiceren over referenties maar stelt ons toe een subjectief referentiekader te ontwerpen dat toepasbaar gesteld kan worden voor educatieve doeleinden. Kunnen we een te delen ervaring in subjectief opgebouwde referentiekaders bereiken?

In dit deel verdiep ik me, door middel van een literatuurstudie, in referenties, referentiekaders en subjectieve ervaringen in de architectuur. Door het uitvoeren van een literatuurstudie wordt het mogelijk om een goed onderbouwd onderzoek op te zetten, waarbij voldoende achtergrondinformatie wordt verkregen over de vorming van referentiekaders en de doelen met betrekking tot subjectieve ervaringen.

1.1. Zoekplan

Om informatie te vergaren werd er gezocht op digitale platformen naar begrippen binnen de onderzoeksvraag. Door gebruik te maken van sleutelwoorden zoals 'referentie', 'reference', 'referentiekader', 'subjectief', 'subjectieve ervaring' en vergelijkbare zoektermen, konden relevante bronnen opgezocht worden. De voornaamste databases die zijn gebruikt om bronnen te vinden zijn Google Scholar en de universiteitsbibliotheek van de U Hasselt.

Het kernwoord 'referentie' leverde voornamelijk informatie op over sollicitaties. *Referentie volgens van Dale; het refereren, (vermelding van) personen die inlichtingen over een sollicitant kunnen geven.* Wanneer dit begrip naar het Engels wordt vertaald als 'reference', vertoont het een breder scala aan betekenissen. Door de zoekterm te specificeren naar 'reference architecture', kon bruikbare informatie worden gevonden voor de literatuurstudie.

Onder de term 'referentiekader' werd veel informatie gevonden, met name over andere vakgebieden en specificaties. Eenmaal de vakterm 'architectuur' aan deze zoekopdracht werd toegevoegd om de selectie te verfijnen, blijkt de gevonden informatie vager tot niet specifiek genoeg te zijn voor wat bruikbaar is voor het onderzoek. Het gaat hier voornamelijk over referentiekaders binnen andere disciplines of onderwerpen. 'Referentiekader' vertaald naar het Engels geeft de zoekterm 'Frame of reference'. Deze zoekterm levert veel informatie op over diverse onderwerpen. Wederom gaat het hier om informatie over verscheidene vaktermen. Om de zoekopdracht te verkleinen werd er verder gezocht naar 'Frame of reference architecture'. Onder deze benaming kan er specifiek gezocht worden naar zinvolle bronnen. Mits er voornamelijk bronnen worden geleverd over informatica en technologie kan deze zoekterm relevantere informatie leveren.

Om meer informatie te verkrijgen over subjectieve ervaringen, werd gezocht naar de termen 'subjectief' of 'subjectieve'. De resultaten waren voornamelijk gericht op het psychologische welzijn van patiënten. Door het woord 'ervaring' toe te voegen, kon al meer informatie worden gevonden, maar het bleef eerder beperkt. Verdere aanpassingen brachten mij tot de zoekopdracht 'subjectief en objectief', waarbij duidelijk de verschillen werden gezien en meer relevante informatie werd gevonden, zij het nog steeds voornamelijk gericht op patiënten.

1.2. Referenties

1.2.1. Referentie architectuur

Referentie is een veelgebruikt begrip binnen de architectuuropleiding. Zoals in de inleiding aangehaald, verwijst referentie volgens Van Dale; *het refereren, (vermelding van) personen die inlichtingen over een sollicitant kunnen geven.* Hoewel deze definitie niet overeenkomt met

het gebruik ervan in de architectuuropleiding, vond ik een gepastere definitie op Ensie Encyclopedie (2022):

Referentie betekent letterlijk verwijzing. Met referentie wordt vaak een verwijzing bedoeld naar een bron die meer informatie kan verschaffen over een bepaalde situatie of bewering. Een referentie dient dan als bewijs van die situatie of bewering.

Referenties fungeren als een waardevolle bron van inspiratie voor architectuur- en interieurarchitectuur studenten waar ze hun ontwerpen aan kunnen ophangen. Een uitgebreide verzameling van referenties stelt studenten in staat om gemakkelijk in te spelen op diverse bronnen en elementen daarvan creatief te integreren in hun ontwerpen. Deze referenties dienen als bouwstenen die studenten helpen om innovatieve en unieke ontwerpen te ontwikkelen terwijl ze tegelijkertijd een dieper begrip krijgen van de historische, culturele en technische aspecten van architectuur.

Het is niet evident om correcte informatie te vergaren omtrent referentie architectuur. Een direct gehanteerde bron door studenten is Wikipedia. Als we op zoek gaan naar referentie architectuur op Wikipedia worden we verrast door verschillende zoekopdrachten binnen dit thema. Echter is het als startend student met weinig voorkennis over referenties zeer verwarrend om onderwerpen te begrijpen zoals; Nederlandse Overheid Referentie Architectuur, Enterprisearchitectuur, informatie-architectuur, architectuurraamwerk enzovoort. Allen hebben dan nog eens een andere betekenis dan waarover we het in de masterproef willen hebben. In Referentie-architectuur: off-the-shelf schrijft Greefhorst, D. (2008):

Consensus over welke specifieke vormen van architectuur er zijn en waar ze uit bestaan is er helaas nog niet. Bij het horen van begrippen als enterprise architectuur, business architectuur en referentie-architectuur moet je nog veel vragen stellen om te bepalen wat er precies wordt bedoeld. Het begrip referentie-architectuur lijkt de laatste tijd steeds vaker te worden gebruikt, niet in het minst aangewakkerd door initiatieven zoals de Nederlandse Overheids Referentie-architectuur (NORA) (Greefhorst, 2008).

Een gevonden definitie door Greefhorst, D. is: *"A reference architecture provides a proven template solution for an architecture for a particular domain. It also provides a common vocabulary with which to discuss implementations, often with the aim to stress commonality"* (Greefhorst, 2008).

De onderwerpen hebben een gelijkaardige component waarbij aan de hand van een template oplossingen kunnen geboden worden aan de hand van een gemeenschappelijke taal. *Geen van de bestaande referentiearchitecturen omvat de andere; elk van deze heeft iets unieks te bieden* (Bernus & Nemes, 1996). In deze masterproef is het doel om deze gelijkaardige aspecten aan te passen tot een gemeenschappelijke taal voor leerlingen om te hanteren tijdens ontwerpstudies en lessen.

1.2.2. Referentiekader

Net zoals referentie architectuur worden wederom de gevonden bronnen onder de zoekterm referentiekader architectuur beschouwt voor verscheidene onderwerpen.

Enterprise Reference Architectures komen steeds meer naar voren als nieuwe gestandaardiseerde architecturale beschrijvingsartefacten die geschikt zijn om een referentiekader te bieden voor bepaalde bedrijfsdomeinen (Sanchez-Puchol, Pastor-Collado, 2017).

Voorgaand citaat omschrijft dat het begrip referentie architectuur in verschillende bedrijfsdomeinen terug te vinden is. Een referentiekader kan ook een gestandaardiseerd model zijn die de structuur, functionaliteit en interacties van een bedrijf beschrijven. Er is veel literatuuronderzoek uitgevoerd specifiek over dat desbetreffende type referentiekader. Als probleemstelling ondervind ik uit literatuuronderzoek dat er vrij weinig terug te vinden is omtrent referentiekaders in de architectuur. Referentiekaders worden heel globaal bekeken en zijn niet toegespitst op het onderwijs. Binnen de architectuuropleiding is het opstellen van een tool die het architectuuronderwijs kan ondersteunen in het bijbrengen van referenties aan zijn leerlingen een gewenste. Deze referenties brengen de leerlingen zoveel nuttige kennis bij om hun eigen ontwerpproces mee te ondersteunen. Door een groot scala aan referentieprojecten te verzamelen en deze te classificeren aan de hand van een opgesteld kader ontstaat er een gebruiksvriendelijke handleiding om leerlingen een wegwijs te bieden doorheen de meest bekende projecten.

Binnen het systematische referentiekader resulteerde de suprematie van het consumentisme en de industrialisatie in de jaren vijftig in het zien van ontwerp kennis als essentieel voor het verbeteren van de productie, het ontwikkelen van processen die passen bij de beoogde kwaliteiten van het eindproduct en het implementeren van ontwerpen om tegemoet te komen aan de behoeften van gebruikers. Architectuur en aanverwante ontwerp- en gebouwde omgevingsdisciplines beschouwden 'prestatie' als een doel, wat leidde tot een aanhoudende zoektocht van ontwerponderzoekers om het ontwerpproces efficiënter en effectiever te maken (Hensel, 2010).

Hensel beschrijft in bovenstaande tekst hoe het hebben van een referentiekader leidt tot het verbeteren van ontwerp kennis en daarmee ook van het ontwerpproces. Het biedt de mogelijkheid om de voortdurende zoektocht naar het efficiënter en effectiever maken van het ontwerpproces te vereenvoudigen. Het referentiekader fungeert als een leidraad voor het verbeteren van het ontwerp, waarbij ontwerp kennis essentieel is voor het referentiekader en vice versa. Door het opstellen van een referentiekader is de essentie om de ontwerp kennis te verzamelen in een kader en zo te verbeteren door deze toepasbaar te maken voor studenten. Het referentiekader kan opgesteld worden op verschillende manieren. Zoals Hensel hierboven al aanhaalde kan de evolutie binnen productieprocessen en de groei hiervan een houvast zijn voor het referentiekader. Op deze manier kan je werken met thema's zoals voor de industrialisatie en erna met de meer efficiëntere referenties tegenwoordig.

In de omschrijving van Palermo spreekt met van vier traditionele wetenschappelijke (en alledaagse) benaderingen van het organiseren en bestuderen van architectuur. Zij omvatten de volgende vier referentiekaders: 1: Architectuurgeschiedenis; 2: Grote gebouwen; 3: Beroemde architecten; en 4: Architectuurtheorieën. Deze vier worden gepresenteerd omdat ze alomtegenwoordig zijn in de studie van architectuur, en door ze te onderzoeken worden studenten in staat gesteld hun eigen verkenningen van architectuur voort te zetten. Voor

elk voorbeeld wordt één toegepast geval gepresenteerd: de gotische periode in Frankrijk van 1144-1275; diepgaande presentatie en vergelijking van twee iconische gebouwen, de Villa Rotonda uit 1570 en de Villa Savoye uit 1929; diepgaande presentatie van één architect, Frank Lloyd Wright, 1867-1959; en casestudies van beroemde architecturale aforismen die in theoriediscussies werken (Palermo, 2001).

Deze opstelling van een referentiekader zijn al meer toepasbaar voor een opleiding architectuur. Zelf hebben we deze vier thema's ook zeer uitgebreid aan bod gezien doorheen onze opleiding architectuur en interieurarchitectuur. Sommige thema's verdiepen zich verder naarmate het einde van de opleiding. Het begrijpen van de geschiedenis en de werken van beroemde architecten vormt een essentieel onderdeel van het leerproces. Deze fundamentele dienen als inspiratiebronnen en richtlijnen voor studenten bij het ontwikkelen van hun eigen ontwerpvaardigheden en architectonische visie. Door te beginnen met de basisreferenties, in de vroege stadia van de opleiding, leggen studenten een stevige basis voor verdere groei en ontwikkeling. Het verkennen van deze fundamentele projecten en architecten stelt studenten in staat om de kernprincipes van architectuur te begrijpen en toe te passen, terwijl ze ook leren hoe ze zich kunnen verdiepen in meer geavanceerde concepten naarmate ze verder gaan in hun opleiding. Het verbinden van thema's en concepten, zoals architectuurgeschiedenis, grote gebouwen en beroemde architecten, helpt studenten om een holistisch begrip van het vakgebied te ontwikkelen en de onderlinge relaties te begrijpen. Echter is het niet eenvoudig om in zo een vroeg stadia deze linken te leggen en zelf een referentiekader op te bouwen aan de hand van kenmerken of een indeling. De projecten en architecten die Palermo aanhaalt zijn projecten die ook wij in onze eerste lessen van de opleiding tegenkomen. Dit zijn de basis referenties die noodzakelijk zijn om een ontwerp te leren begrijpen en je te leren verdiepen in de architectuur in al zijn aspecten.

1.3. Subjectieve ervaring

1.3.1. Onderwijzen van referenties tot subjectieve mening

Het bepalen van de "beste" projecten is een subjectief proces dat kan worden beïnvloed door verschillende factoren, waaronder het doel van het project, de doelgroep, de context en de criteria voor succes. In het onderwijs worden voorbeeldprojecten vaak geselecteerd door educatieve experts, leerkrachten, curriculumontwikkelaars of auteurs van handboeken zoals Plantyn of Vanin. Deze selectie kan gebaseerd zijn op verschillende overwegingen, zoals relevantie voor het curriculum, effectiviteit in het bevorderen van begrip van de leerstof, innovativiteit, enzovoort.

Het is belangrijk om te erkennen dat er niet één "juist" voorbeeld is voor elk individu. Wat voor de ene persoon een effectief en inspirerende referentie kan zijn, kan voor een ander minder relevant of overtuigend zijn, afhankelijk van hun interesses, leerstijl, achtergrond en doelen. Daarom is het ideaal als educatieve materialen een diverse scala aan voorbeeldprojecten bevatten die verschillende benaderingen, perspectieven en onderwerpen belichten. Op die manier kunnen studenten een brede selectie aan ervaringen opdoen en zich beter identificeren met de inhoud, waardoor ze gemotiveerder en geïnspireerder worden om te leren. Ook moedigt dit hen aan om kritisch te denken en zelfstandig te evalueren welke voorbeelden het meest relevant en effectief zijn voor hun eigen leerproces. *Met andere woorden: mensen als*

individue en als groep nemen de werkelijkheid verschillend waar en deze percepties zijn zowel gelijk als legitiem. (...) hoewel individuen en groepen verschillende soorten kennis over hetzelfde fenomeen verwerven, de verschillen worden beschouwd als geldige en belangrijke mechanismen voor wederzijdse erkenning (Salama, 2019).

Zoals Salama hier beschrijft wordt informatie op verschillende manieren onthouden. Het is dus leerrijk om in aanraking te komen met verschillende soorten kennis maar alsnog gaat iedere individu een andere ervaring hieromtrent onthouden. Dit maakt de mening van 'goede referenties' zeer subjectief. Al in de tijd van William James (1890/1963) hebben psychologen erkend dat dezelfde objectieve kenmerken en prestaties tot heel verschillende zelfconcepten kunnen leiden, afhankelijk van de referentiekaders of vergelijkingsstandaarden waartegen individuen zichzelf beoordelen, en deze zelfovertuigingen hebben belangrijke gevolgen voor toekomstige keuzes, gedrag en prestaties (Pallasmaa, 1996). Het zijn dus niet altijd de objectieve kenmerken die leiden tot eenzelfde objectief oordeel. Subjectieve oordelen spelen een cruciale rol in hoe we informatie verwerken en interpreteren, vooral als het gaat om educatie. Onze persoonlijke ervaringen, vooroordelen en individuele perspectieven beïnvloeden hoe we informatie waarnemen en begrijpen. Dit betekent dat twee mensen met verschillende achtergronden en ervaringen mogelijk tot verschillende subjectieve oordelen komen, zelfs wanneer ze dezelfde informatie krijgen.

Op grond van wat zou een oordeel van een ideale criticus als meer waar gelden dan het oordeel van een ongeschoolde kunstconsument? Er zijn, voor zover ik weet, slechts twee mogelijkheden. Ten eerste zou esthetische waarde van natuurlijke aard kunnen zijn en zouden ideale critici bijzonder bedreven kunnen zijn in het onderscheiden ervan. Dit is ongeloofwaardig. Zoals ik heb betoogd, is esthetische waarde een responsafhankelijke eigenschap, die afhangt van menselijke emotionele reacties en niet van de intrinsieke kwaliteiten van werken. (...) Ten tweede kan het zijn dat gewone consumenten zich overgeven aan deskundigen. Zoals ik hierboven al opmerkte, is dit vaak het geval (Prinz, 2004). We laten ons vaak beïnvloeden door de meningen van anderen als het gaat om referenties. Juist wanneer er een discussie ontstaat tussen verschillende meningen over diverse projecten, kan het juist interessant worden. In het onderwijs is het misschien wel waardevol om los te komen van de vooroordelen van vermeende experts en hun voorkeuren voor wat esthetische waarde zou moeten zijn.

Op educatief vlak is het van belang dat we zelf een subjectief oordeel kunnen vormen over bepaalde referenties om op die manier deze werken te kunnen onthouden en in te delen in kenmerken. Als het gaat om het selecteren van referenties en lesmateriaal, is het belangrijk dat degenen die verantwoordelijk zijn voor het onderwijs een breed scala aan perspectieven en bronnen presenteren, zodat studenten vertrouwd raken met verschillende standpunten en ideeën. Degene die de informatie presenteert, of het nu een leraar, een auteur of een ander educatief figuur is, kan hun eigen subjectieve voorkeuren vormen. Dit kan, zoals in bovenstaand citaat al wordt aangehaald, invloed hebben op hoe ze informatie presenteren en interpreteren en dus indirect de subjectieve oordelen van de studenten beïnvloeden. Volgens Prinz (2004) kan de invloed van critici, zoals eerder besproken, de manier waarop informatie wordt gepresenteerd en geïnterpreteerd beïnvloeden, en daarmee indirect de subjectieve oordelen van studenten beïnvloeden. Hij stelt dat esthetisch sentimentalisme niet betekent dat critici het per definitie verkeerd hebben als ze afwijken van de heersende opvattingen. Prinz suggereert dat in situaties waarin onduidelijkheden kunnen worden opgelost, ideale critici het

eens zouden zijn over de kwaliteit van bepaalde werken. Hij benadrukt dat de ideale criticus niet een individuele persoon is, maar eerder een abstractie van alle individuen in diverse samenlevingen (Prinz, 2004). Om deze reden is het cruciaal dat degene die verantwoordelijk is voor het onderwijzen van studenten een zorgvuldige en evenwichtige aanpak hanteert bij het selecteren en presenteren van lesmateriaal. Ze moeten proberen hun eigen vooroordelen te herkennen en te vermijden en streven naar een zo objectief mogelijke presentatie van informatie. Daarnaast is het essentieel dat studenten worden aangemoedigd om kritisch na te denken en hun eigen subjectieve oordelen te vormen op basis van een breed scala aan bronnen en perspectieven. Het is dus van belang dat degene die ons deze informatie bezorgd hier op een correcte manier mee om gaat.

1.3.2. Ontwikkeling van een subjectieve mening

Door studenten kaders aan te leren waarin referenties ingedeeld kunnen worden kunnen ze aan de hand van hun subjectieve ervaring een indeling opslaan. Echter moeten studenten niet overladen worden met kaders en voorbeelden van projecten. Wanneer er teveel informatie wordt overgedragen bemoeilijkt dit het leren door de beperkte capaciteit van het werkgeheugen.

Eerder gaven we in de informatieverwerkingsbenaderingstheorie aan dat het werkgeheugen van leerlingen een beperkte capaciteit heeft. Indien deze capaciteit wordt overschreden, zal het moeilijker zijn om te leren en dus informatie naar het langetermijngeheugen over te dragen. De cognitive load theory omschrijft twee types van belasting voor het werkgeheugen (Sweller et al., 1998).

Tevens blijkt dat het overladen van de leerlingen met een te grote hoeveelheid kennis een bekend fenomeen is zo blijkt uit het artikel 'overladenheid, de erfzonde van het onderwijs'.

Uit onderzoek blijkt dat de lange-termijnretentie van kennis heel beperkt is. Dat betekent dat we moeten zoeken naar manieren om die kennis die we echt belangrijk vinden diepgaander te verwerken. Overladenheid maakt dat vrijwel onmogelijk. Onderzoek naar Pisa resultaten in verschillende landen laat zien dat juist de landen die overladenheid reduceren ten gunste van meer diepgang betere resultaten halen (Sissing, H. 2015).

Alsook heeft de subjectieve ervaring van elke student een invloed op de waardering van een werk. In het begin kunnen leerlingen inderdaad geneigd zijn om kunstwerken te beoordelen op basis van hun persoonlijke emoties en esthetische voorkeuren zoals 'mooi' of 'lelijk'. Dit komt vaak doordat ze nog geen uitgebreid referentiekader hebben ontwikkeld om kunst te analyseren en te begrijpen.

Ongeschoolde kunstliefhebbers maken esthetische oordelen op een geheel andere manier. Voor hen wordt de beoordeling afgelezen van 'het klankbord van het lichaam'. Ze gebruiken hun emoties. Volgens James zijn er dus twee manieren om kunst te beoordelen: koud en warm. (Prinz, 2004).

Leerlingen laten zich in dit geval leiden door het emotionele aspect dat gekoppeld is aan kunst en (emotionele) gevoelens. Naarmate leerlingen groeien en meer kennis verwerven, verandert hun evaluatie van kunstwerken. Ze leren verschillende technieken, stijlen, historische contexten en concepten kennen waardoor ze een dieper begrip krijgen van kunst en meer nuances kunnen waarnemen in de werken die ze bestuderen. Al blijkt uit onderzoeken dat het normaal is dat we een eerste subjectieve mening vormen over een beeld.

Functionele beeldvormingsstudies hebben aangetoond dat affectieve centra van de hersenen betrokken zijn bij de perceptie van schoonheid. Wanneer foto's worden getoond van gezichten die als aantrekkelijk worden beoordeeld (in vergelijking met neutrale gezichten), wordt activering waargenomen in de sublenticulaire verlengde amygdala, het ventrale tegementum en in de orbitofrontale cortex – allemaal gebieden die verband houden met emotionele reacties (Aharon et al. 2001).

Kawabata en Zeki (2004) scanden de hersenen van proefpersonen terwijl ze een reeks schilderijen bekeken. (...) De belangrijkste bevinding was dat mooie foto's een grotere activering in de orbitofrontale cortex veroorzaakten, dezelfde emotiestructuur die actief bleek te zijn wanneer mensen mooie gezichten waarnamen. (...) ze bieden een voorlopige bevestiging van de intuïtie dat emoties een rol spelen bij de beoordeling van kunst (Prinz, 2004).

We oordelen eerst aan de hand van een emotie die we ervaren als we een kunstwerk bekijken. Eenmaal we meer kennis verschaffen over verschillende kaders verschuift de waardering van kunst vaak van louter esthetische aspecten naar een meer geïnformeerde analyse van de artistieke en conceptuele waarde van het werk. Op dit punt kunnen we ons eigen referentiekader ontwikkelen voor het beoordelen van kunst, dat kan variëren van persoon tot persoon.

In deze masterproef wordt verder onderzoek gedaan naar de meest gebruikte referenties onder beginnende studenten architectuur, hoe lezen zij deze beelden en beoordelen ze deze op basis van mening, emotie, etc... Om hun kennis te onderzoeken, kunnen we analyseren welke referenties het meest voorkomen bij het opstellen van een referentiekader. Daarnaast kunnen we onderzoeken hoe deze studenten in aanraking komen met referenties in de architectuur en welke taal daarbij wordt gebruikt. Aangezien deze studenten ervoor hebben gekozen om architectuur te studeren, is het interessant om te achterhalen wat hun specifieke interessegebieden zijn en op welke manier ze voor het eerst in aanraking zijn gekomen met architectuur. Wat hebben ze daaruit onthouden en hoe vormen deze elementen de basis voor hun subjectieve meningen over architecturale projecten? Kunnen we een te delen ervaring in subjectief opgebouwde referentiekaders bereiken?

2. Onderzoeksopzet, methodologie en uitvoering

2.1. Onderzoeksopzet

Het onderzoeksopzet omvat het gebruik van een enquête waarmee we de verkregen informatie kunnen benutten om een antwoord te formuleren op de onderzoeksvraag. De essentie van deze enquête is het verkrijgen van een breed scala aan antwoorden van studenten die architectuur studeren. We richten ons met name op studenten in het vijfde en zesde jaar van het middelbaar onderwijs met een focus op architecturale kunstrichtingen evenals op eerstejaars bachelor studenten in de studierichting architectuur en interieurarchitectuur. Door te concentreren op deze specifieke richtingen kan de voorkennis van studenten, voordat ze aan hun architectuuropleiding beginnen, beter begrepen worden. Deze leerlingen zullen een beperkte kennis hebben omtrent architecturale projecten. Dit stelt ons in staat om te onderzoeken waar en hoe zij in aanraking komen met architectuur en welke aspecten van deze kennismaking hen bijblijven. Zo kunnen we meer inzicht krijgen in hoe hun initiële kennis van architectuur wordt gevormd en welke invloed dit heeft op hun latere studie.

2.2. Methodologie

Het onderzoek maakt gebruik van een enquête als startpunt. Deze methode maakt het mogelijk om op grote schaal respons te verzamelen waardoor een uitgebreid inzicht ontstaat in de standpunten en ervaringen van de deelnemers. Dankzij helder geformuleerde vragen wordt het invullen van de enquête vereenvoudigd wat de kans op nauwkeurige en waardevolle reacties vergroot.

De enquête is vervolgens verstuurd naar in totaal 20 verschillende scholen waar architecturale studierichtingen worden aangeboden. In [bijlage 2.1](#) is een overzicht van zowel de middelbare scholen als universiteiten waarnaar de enquête is verzonden zichtbaar.

Deze strategische aanpak draagt bij aan het bereiken van een diverse steekproef van respondenten wat de representativiteit en betrouwbaarheid van de verzamelde gegevens bevordert.

De enquête is opgesteld in verschillende delen. Het eerste deel omvat algemene informatie met betrekking tot de persoon die de enquête invult. Het is van belang om te weten van welke scholen de meeste respons komt, welke studierichting de leerlingen specifiek volgen en wat de leeftijd is. Op deze manier is het mogelijk om te achterhalen welke respons afkomstig is van studenten van het middelbaar onderwijs die zich waarschijnlijk minder verdiept hebben in architectuurtheorie dan studenten die reeds gestart zijn aan een universitaire opleiding in de architectuur. Deze inzichten kunnen helpen om de verschillen in aangeleverde projecten binnen verschillende scholen duidelijker te maken.

Het tweede deel van de enquête gaat over de bekendheid met architectuur. Hoe vertrouwd ben je momenteel al met architectuur en hoeveel projecten kun je zo opnoemen? Hiermee wordt de interesse van de respondent in architectuur vastgesteld. Vragen zoals 'Wie is je favoriete architect?' of 'Wat is je favoriete architecturale project?' kunnen al een sterke mening signaleren.

Het derde deel bevat de bronnen van kennis voor het zoeken van projecten. In dit onderdeel kan worden vastgesteld in hoeverre en op welke manier de respondenten in contact komen met architectuur. Om te begrijpen hoe leerlingen in contact komen met referentieprojecten is het belangrijk om te achterhalen welke bronnen ze raadplegen. De diversiteit aan digitale websites, social media en andere fysieke media om in contact te komen zorgt voor een gevarieerde input aan referenties en informatie. Dit biedt waardevolle inzichten in de manieren waarop architectuur wordt verkend en begrepen door verschillende doelgroepen.

In het vierde deel van de enquête wordt specifiek gevraagd naar projecten met betrekking tot verschillende thema's. Deze thema's zijn iconische, duurzame, historische, functionele en hedendaagse architectuur. Zijn studenten al betrokken geweest bij architecturale projecten die aan deze thema's kunnen worden gekoppeld? Is de input consistent en komen dezelfde antwoorden vaak terug? In hoeverre zijn ze zich bewust van deze concepten en welke kernwoorden kunnen ze hieraan verbinden? Dit deel is bedoeld om meer inzicht te krijgen in deze aspecten.

Deel vijf van de enquête richt zich voornamelijk op de redenen voor het herinneren van bepaalde projecten. Wat maakt een bepaald project gedenkwaardig? Door architecturale werken te ervaren of erdoor geïnspireerd te raken, zijn er elementen die een persoon als heel bijzonder kan beschouwen waardoor het project wordt onthouden. Deze herinnering vormt een manier om referentieprojecten gedurende de hele loopbaan te onthouden. Wat een project zo iconisch maakt dat het blijft hangen, kan dienen als basis voor het samenstellen van een referentietabel al dan niet voor persoonlijk gebruik.

In het voorlaatste deel worden verschillende architecturale afbeeldingen getoond, waarbij de respondenten de optie hebben om aan te geven of ze het project: 1. Nog nooit hebben gezien, 2. Op foto hebben gezien maar er verder niets van kennen, 3. Het project en de uitvoerder kennen, 4. Het project, de uitvoerder en aanvullende informatie over het gebouw kennen, of 5. Het project hebben bezocht. De respons op deze vragen kan helpen bepalen of de leerlingen al in contact zijn gekomen met een aantal bekendere werken in de architectuur. Door aan deze vraag toe te voegen wat specifiek wordt onthouden van het voorgaande project, kunnen kernwoorden en elementen worden geïdentificeerd. De afbeeldingen variëren tussen lokale-, nationale- en internationale architectuur. Op deze manier wordt duidelijk in welk interessegebied de architectuur van de respondent ligt.

In het laatste deel wordt gepolst of de respondent een voorkeur heeft voor een bepaalde architect of architecturale stijl. Door dit verder te onderzoeken kunnen kernwoorden worden gekoppeld aan specifieke werken. Dit biedt waardevolle inzichten in de persoonlijke smaak en voorkeuren van de respondenten op het gebied van architectuur.

2.3. Uitvoering

Voor de uitvoering werd de enquête verzonden naar een twintigtal verschillende scholen, variërend van middelbare scholen tot hogescholen en universiteiten. Om een zo uitgebreid mogelijke respons te verkrijgen, heb ik tijdens mijn stage aan het Atlas College ervoor gezorgd dat alle leerlingen in het 5e en 6e jaar architecturale vorming de enquête invulden. Bovendien heb ik een bezoek gebracht aan de les Cultuurwetenschappen in de bachelor architectuur en interieurarchitectuur aan de UHasselt waar ik de kans kreeg om deze enquête af te nemen onder begeleiding van mevr. Van Den Bosch.

Tijdens deze uitvoering vertelde mevr. Van Den Bosch dat ze bij de start van het schooljaar een opdracht gaf aan de leerlingen waarbij ze één architecturaal (historisch) project dat hen inspireert moeten selecteren en insturen. Het ontvangen van deze informatie van mevr. Van Den Bosch zorgt voor een doorslag in het onderzoek wat betreft de respons. Het verschil is dat mevr. Van Den Bosch haar onderzoek aanvangt aan het begin van het academiejaar terwijl mijn enquête pas later in het schooljaar werd afgenomen. Daardoor is de input van mevr. Van Den Bosch minder beïnvloed door educatie.

Gedurende drie jaar zijn de mappen met de initiële inspiratieprojecten bewaard gebleven waarvan ik de gegevens mocht gebruiken voor mijn analyse. Op basis van deze input is een tweede enquête ontwikkeld, gericht op de inspiratiebeelden van de eerstejaars bachelorstudenten architectuur en interieurarchitectuur aan de UHasselt.

Verder werd de enquête via diverse contacten doorgestuurd naar specifieke docenten van de vakken architecturale vorming op middelbare scholen om zo een breder scala aan input te verkrijgen. Na overleg met de promotor werd besloten om ons te concentreren op de reeds ontvangen respons van de enquête om de benodigde conclusies hieruit te trekken. Vervolgens verdiepen we ons verder in de inspiratiebeelden van de eerstejaars bachelorstudenten aan de UHasselt faculteit Architectuur en Kunst.

3. Onderzoeksresultaten

3.1. Enquête architecturale referentiekaders

3.1.1. Algemene informatie

De enquête begint met een aantal vragen over de algemene informatie van de respondent. Uit de respons zichtbaar in [bijlage 3.1](#) blijkt dat de grootste deelname afkomstig is van de U Hasselt en het Atlas College in Genk. Dit is te verklaren doordat ik fysiek naar deze scholen ben gegaan om de enquête af te nemen. De enquête is uitgestuurd naar een twintigtal diverse scholen verspreid over heel Vlaanderen met als doel respons te ontvangen vanuit verschillende invalshoeken. Echter bleef de respons zeer beperkt. Een aantal scholen uit de buurt zijn opnieuw gecontacteerd waarbij de enquête doorgestuurd is geweest naar vakspecifieke leerkrachten architecturale vorming. De respons verbeterde niet.

Via contacten aan de U Hasselt bood zich de gelegenheid om via mevr. Van Den Bosch de les Cultuurwetenschappen 1 tien minuten te onderbreken om de enquête fysiek af te nemen. Dit resulteerde in een aanzienlijke toename van respons gezien deze les zowel studenten van architectuur als interieurarchitectuur omvat.

Alsook heb ik mijn doorgroeistage uitgevoerd bij het Atlas College Genk Kunst & Vormgeving waardoor ik ook daar de enquête fysiek kon afnemen. Hoewel deze richtingen minder studenten hebben dan de universiteit, leverden ze toch een waardevolle bijdrage aan de respons.

Uit de gegevens in [bijlage 3.2](#) en [3.3](#) blijkt dat het merendeel van de respondenten studeren in de specifieke richting architectuur. Persoonlijk beschouw ik dit als een meerwaarde, gezien mijn bredere kennis van architectuur in vergelijking met interieur- of toegepaste architectuur. De leeftijd van de respondenten varieert gemiddeld tussen 16 en 20 jaar, wat overeenkomt met leerlingen in het vijfde middelbaar tot eerstejaars bachelorstudenten, vooral diegenen die het modeltraject volgen. Voor deze laatste groep is het te verwachten dat ze een vergelijkbare levenservaring en achtergrond hebben, wat zich zou moeten vertalen in gelijksoortige antwoorden op basis van hun kennisniveau. Oudere respondenten kunnen mogelijk meer ervaring hebben of verschillende opleidingen en trajecten hebben doorlopen, wat resulteert in een breder kennisniveau.

3.1.2. Bekendheid met architectuur

In het tweede deel van de enquête ging ik op zoek naar de bekendheid met architectuur. Door middel van verschillende vragen heb ik getracht te achterhalen welke referentieprojecten al bekend zijn en welke projecten herhaaldelijk genoemd werden. Om de interesse van de respondenten in architectuur vast te stellen, is er gebruik gemaakt van een grafiek, [bijlage 3.4](#), met een schaal van 1 tot 5. Hieruit blijkt dat het overgrote deel van de studenten een sterke interesse heeft in architectuur wat kan bijdragen aan een actieve deelname aan deze enquête.

Vervolgens werd er de vraag gesteld, rechtstreeks verwijzend naar de subjectieve mening en voorkeur van de respondent: 'Wie / wat is je favoriete architect / architecturaal werk?'.

De antwoorden op deze vraag werden geanalyseerd en samengevoegd in een taartdiagram, bijlage 3.5. Uit deze visualisatie blijkt dat Le Corbusier, Zaha Hadid en Gaudi het vaakst werden genoemd. Hieruit kunnen we concluderen dat Le Corbusier een prominente rol speelt in architectuuronderwijs. Zaha Hadid geniet bekendheid in België dankzij haar opmerkelijke ontwerp van Het Havenhuis. Door lokaal in contact te komen met zo'n opvallend architecturaal werk, worden de andere werken van de architect sneller onder de aandacht gebracht. Gaudi, vooral geassocieerd met Barcelona, is een van de meest populaire reisbestemmingen en een veelbesproken onderwerp in geschiedenis- en esthetica lessen. Het is dus niet ongebruikelijk dat de kennismaking met architectuur begint met Gaudi als eerste referentiepunt.

De volgende vraag onderzoekt de bekendheid van architecturale projecten waar leerlingen al eens van hebben gehoord of die ze kennen. Deze vraag reikt verder dan alleen lokale projecten, dus er is een grote diversiteit aan mogelijke antwoorden binnen de architectuur. De ontvangen antwoorden zijn voornamelijk afkomstig van zeer bekende projecten, referenties waarvan ik kan concluderen dat vrijwel elke beginnende architect er wel eens van heeft gehoord. De tabel in bijlage 3.6 lijst de meest voorkomende antwoorden op.

Wanneer we de architecturale projecten onder de leerlingen uit de lokale omgeving bekijken, zien we in bijlage 3.7 dat een aantal projecten herhaaldelijk genoemd worden. Het is waarschijnlijk dat deze antwoorden komen van projecten die de leerlingen hebben bezocht of waar ze mee in aanraking zijn gekomen.

Bij de volgende vraag: 'Noem één gebouw of ontwerpen plek die je al gezien hebt en je het meest bijgebleven is?' Focus de enquête zich voornamelijk op de herkenning van een project na bezoek ervan. Een architectuur project bezoeken, zorgt voor een andere ervaring dan dat je het enkel digitaal hebt waargenomen. Deze werkelijke ervaring creëert een subjectieve ervaring die onderscheiden kan worden van de mening die gevormd wordt alvorens het bezoeken van een project. Uit de ontvangen reacties kunnen we afleiden welke projecten voornamelijk bezocht werden. De projecten die herhaaldelijk vernoemd worden zijn opgesomd in de tabel in bijlage 3.8. Projecten die eenmalig vernoemd werden zijn buiten beschouwing gelaten. Opvallend is dat de meeste projecten vallen onder bekende studiereizen of citytrips die kunnen worden gemaakt. Het zijn vooral bekende locaties waarmee zelfs niet-architectuurliefhebbers in aanraking kunnen komen.

Terzijde merken we op dat de frequent genoemde projecten, met name de Woning Wassenhove en de Sint Rita kerk, te maken hebben met een recente excursie van het Atlas College Kunst & Vormgeving naar deze locaties. Als we deze twee antwoorden buiten beschouwing laten, blijven voornamelijk projecten over uit Italië, Frankrijk en Spanje. Dit onderzoeksfragment toont aan dat de projecten die het meest bij de leerlingen zijn blijven hangen, zich vaak herhalen en dus mogelijks afkomstig zijn van reizen. Bijgevolg moeten we in een subjectief referentiekader zeker nadenken over de input van ervaringen die worden opgedaan tijdens het reizen. Deze bevindingen suggereren dat reiservaringen een belangrijke

rol spelen bij het vormen van de architecturale kennis en interesse van de studenten. Daarnaast kan worden geconcludeerd dat praktijkervaring, zoals excursies naar architectonisch significante locaties, een effectieve manier kan zijn om de kennis en betrokkenheid van studenten bij architectuur te vergroten. De te delen ervaring die wordt opgedaan tijdens het werkelijk ervaren van een project kunnen we meenemen richting de conclusies voor het opbouwen van een subjectief referentiekader.

3.1.3. Bronnen van kennis

In het volgende deel van de enquête voer ik onderzoek uit naar de bronnen waaruit leerlingen hun kennis over architecturale projecten halen. Op welke manier komen ze voornamelijk in aanraking met architectuur? We kunnen hier een onderscheid maken tussen verschillende categorieën zoals school, tentoonstellingen, boeken, tijdschriften, films, reizen, sociale media en andere bronnen. Uit de antwoorden, weergegeven in het taartdiagram in [bijlage 3.9](#), blijkt dat de meerderheid van de respondenten in aanraking komt met architectuur via school. Het is opvallend dat 22% van de respondenten architectuur ontdekt door te reizen. Naast school zien we hier opnieuw dat reizen een significante invloed heeft op de interesse in architectuur en de mogelijkheid om er mee in aanraking te komen. Het feit dat zoveel leerlingen via deze weg in contact komen met architectuur kan ook leiden tot het vormen van een subjectieve mening op basis van de ervaringen die ze tijdens hun reizen opdoen.

Tot mijn verbazing blijkt sociale media (19%) ook een belangrijke bron van kennis te zijn onder de hedendaagse studenten. Indien leerlingen sociale media selecteerden, werd gevraagd om specifiek aan te geven welke platformen ze hiervoor gebruiken. Het diagram in [bijlage 3.10](#) toont aan dat Instagram, TikTok, Facebook, Pinterest en ArchDaily de meest gebruikte platforms zijn. Vooral Instagram en Pinterest worden veelvuldig gebruikt als bronnen van sociale media onder deze studenten.

De enquête ging dieper in op de digitale platformen door een extra vraag te stellen over welke specifieke platforms studenten raadplegen. Hierbij zien we in [bijlage 3.11](#) we een diversiteit aan antwoorden, maar het valt vooral op dat ArchDaily, Pinterest en Instagram de leiders zijn onder de geraadpleegde digitale bronnen. In mijn studieloopbaan architectuur aan de U Hasselt was ik onbekend met Archdaily. Tijdens mijn studies werd deze bron echter naar voren geschoven als een betrouwbare bron van kennis om analyses mee uit te voeren. Dit zou nog steeds het geval kunnen zijn, gezien het feit dat deze website het meest genoemd wordt.

In de enquête werd aan de leerlingen gevraagd op welke manier reizen, uitstappen en bezoeken hun kijk op architecturale projecten hebben beïnvloed. Aan de hand van deze antwoorden worden interessante subjectieve meningen en ervaringen gedeeld die zinvol kunnen zijn voor het achterhalen van hoe deze subjectieve meningen worden gevormd. Overwegend wordt het bezoeken van projecten als positief ervaren onder de studenten. Reizen zorgt ervoor dat ze onbewust ervaringen opdoen van verschillende architecten en deze meenemen als referentie. Het is leerzaam voor leerlingen om gebouwen in relatie tot hun omgeving te bekijken en kennis te maken met verschillende stijlen.

Uit de reacties blijkt dat studenten een betere ervaring hebben wanneer ze een gebouw daadwerkelijk bezoeken. Ze concluderen dat het effect van een foto niet hetzelfde is als in het echt. Nadat ze een gebouw in de les hebben gezien, hebben ze er meer kennis over en interpreteren ze het anders wanneer ze het in het echt zien. Het kan dan tegenvallen of juist

verrassen. Is het dan beter om een project eerst in de les te ervaren zodat je een kritische mening kunt vormen voordat je het in het echt ziet? Of is het juist beter om het project eerst in het echt te zien met beperkte kennis over het gebouw en daarna de nodige informatie te leren? Het onderwijzen over bepaalde gebouwen in de architecturale schoolomgeving kan er dan ook voor zorgen dat je tijdens je bezoek of reis de activiteiten gaat plannen rond die architectuurgebouwen.

Al bij al kan ik concluderen uit deze vraag dat een gebouw in het echt zien beter blijft hangen bij de studenten. Het ervaren van verschillende landen, stijlen en bouwtechnieken dient als diverse inspiratiebronnen. De beleving van de omgeving en cultuur maakt meer indruk dan het bekijken van een foto waardoor de werkelijke visualisatie de kritische kijk naar architectuur versterkt en de interesse verbreedt. Zo vormen deze leerlingen onbewust een subjectieve mening door subjectieve ervaringen op te doen, die van student tot student kunnen verschillen. Doordat deze ervaringen beter blijven hangen en reizen als een positieve ervaring wordt gezien, worden de bezochte projecten dieper in het geheugen opgeslagen als referenties.

3.1.4. Specifieke projecten

In het vierde deel van de enquête ligt de focus op specifieke projecten waaraan leerlingen denken bij bepaalde thema's. De meest voorkomende projecten zijn geselecteerd en samengebracht in een tabel. Daarnaast moesten de leerlingen hun genoemde project omschrijven in drie kernwoorden. Aan de hand van deze woorden kan een algemene beeldtaal ontstaan met begrippen die vaak terugkeren. De tabel geeft een overzicht van de verschillende antwoorden binnen de thema's iconische architectuur, duurzame architectuur, historische architectuur, functionele architectuur en hedendaagse architectuur. Het aantal keren dat een project genoemd wordt, wordt ook vermeld in de tabel. De kernwoorden zijn gerangschikt van meest genoemd tot minst genoemd, zodat duidelijk wordt welke beeldtaal de leerlingen het meest gebruiken.

Onder iconische architectuur tabel [bijlage 3.12](#) is voornamelijk zichtbaar dat de meest bekende projecten zoals Eiffeltoren, Sagrada Familie, het Louvre of het Pantheon als iconisch worden beschouwen. De bekendheid van deze projecten levert een algemene omschrijving van kernwoorden waarin de grote en de materialisatie voornamelijk vernoemd wordt.

De respons binnen duurzame architectuur, [bijlage 3.13](#), is zeer beperkt. Ik zou kunnen concluderen dat de kennis binnen architecturale projecten hiervoor nog te beperkt is. Wat is nu uiteindelijk duurzame architectuur? De antwoorden zijn zeker goede antwoorden betreffende de duurzaamheid maar hieruit blijkt dat dit een nieuw thema is voor vele studenten.

Uit de reacties van historische architectuur, [bijlage 3.14](#), kan ik afleiden dat het voornamelijk reisbestemmingen zijn. De opgesomde projecten zijn zeer bekende projecten vandaar ook het grotere aantal vermeldingen dat terugkeert. Bij deze vraag heeft volgens mij het reizen of bezoeken van bepaalde locaties een invloed gehad op de input.

Functionele architectuur en hedendaagse architectuur geven een beperkt aantal vermeldingen. De projecten die vernoemd worden in [bijlage 3.15](#) en [bijlage 3.16](#) zijn correcte projecten maar leveren niet veel informatie op voor verder onderzoek.

3.1.5. Reden voor herinnering

In het vijfde deel van de enquête wil ik verder onderzoeken wat de redenen zijn waarom bepaalde projecten bij leerlingen in herinnering blijven. Door de aspecten op te sommen die ervoor zorgen dat leerlingen projecten onthouden, kunnen we inschatten wat als belangrijk wordt ervaren. De elementen die het vaakst vernoemd worden in de enquête kunnen we samenvatten onder volgende algemene benamingen:

- Materiaalgebruik
- Licht en schaduw
- Beleving / ervaring
- Ruimtelijke ervaring
- Kleur
- Compositie
- Omgeving
- Functie
- Constructie / details
- Context
- Vormelijkheid / vormtaal

De redenen voor herinnering omvatten verschillende aspecten waaronder de meer specifieke en subjectieve omschrijvingen van de leerlingen. Deze algemene aspecten kunnen in verder onderzoek worden gebruikt als een gemeenschappelijke beeldtaal om de subjectieve ervaringen te categoriseren. Ze bieden de leerlingen een houvast waardoor ze zich verder kunnen verdiepen in hun subjectieve ervaringen.

Daarnaast kunnen deze algemene aspecten dienen als een referentiekader dat helpt om de variëteit in persoonlijke ervaringen te begrijpen en te analyseren. Door deze gemeenschappelijke elementen te identificeren, kunnen we een beter inzicht krijgen in hoe leerlingen projecten herinneren en omschrijven en hoe deze herinneringen hun leerproces beïnvloeden.

Daarnaast werd in de enquête ook gevraagd of de respondent een persoonlijke ervaring heeft gehad met een project waardoor het hen is bijgebleven. Hoewel de antwoorden op deze vraag minimaal waren, sprong één antwoord eruit:

‘Voornamelijk door reiservaringen heb ik architectuur ontdekt en ervaren door het te bezoeken.’

Dit benadrukt nogmaals dat reizen en het bezoeken van architecturale werken een belangrijke rol spelen in de redenen voor herinnering en de opslag ervan in het geheugen als referentie. Deze vraag leverde minder zinvolle reacties op met betrekking tot welke soorten referenties bekend zijn maar eerder op welke aspecten er tijdens het ervaren van een werk op gelet

worden. Dit kunnen observaties zijn die de studenten maken tijdens het fysiek bezoeken van een werk maar ook elementen die ze op afstand kunnen analyseren bij het bekijken van een project. Deze kenmerkende aspecten helpen bij het identificeren van een project. Ruimtelijke ervaring en beleving zijn bijvoorbeeld kenmerken die vooral fysiek worden waargenomen en bijdragen aan het vormen van een subjectieve mening. Andere kenmerken kunnen zowel fysiek als niet-fysiek worden ervaren en dragen bij aan de herkenning van referentieprojecten. Op basis van deze kenmerken kan een beeldtaal worden opgesteld. Bepaalde projecten uit eerdere lijsten kunnen direct worden geassocieerd met specifieke beschrijvingen. Zo kan Unité d'Habitation van Le Corbusier bijvoorbeeld direct worden verbonden met constructie en functie terwijl Falling Water van Frank Lloyd Wright tijdens de enquête verschillende beschrijvingen ontving met betrekking tot de omgeving en de context. Deze aspecten kunnen als richtlijn dienen om referentieprojecten in te delen.

3.1.6. Classificatie van bekendheid

Het voorlaatste deel van de enquête toont een verscheidenheid aan architecturale projecten die ofwel een indruk hebben gemaakt in de architectuur, lokaal zijn of zeer bekend binnen architecturale studies. Op deze manier kunnen we onderzoeken of de bekendheid van deze gebouwen ook geldt voor andere personen dan alleen mijn eigen ervaring. De afbeeldingen worden getoond zonder projectnaam of architect om tot oprechte antwoorden te komen. De respondenten wordt gevraagd hoe bekend ze zijn met het architecturale project. Ze kunnen antwoorden met: 1. Nog nooit hebben gezien, 2. Op foto hebben gezien maar er verder niets van kennen, 3. Het project en de uitvoerder kennen, 4. Het project, de uitvoerder en aanvullende informatie over het gebouw kennen, of 5. Het project hebben bezocht. Gekoppeld aan deze stelling wordt de respondent gevraagd wat specifiek blijft van het ontwerp.

Het eerste project is Villa Savoye van Le Corbusier. Uit de reacties in het taartdiagram, [bijlage 3.17](#), kunnen we concluderen dat het project voornamelijk bekend is waarbij de naam van het project, de architect en al dan niet extra informatie over het gebouw bekend zijn. Villa Savoye staat bekend in de architectuurwereld als een van de grondleggers van het modernisme. Dit gebouw en deze architect zijn een van de eersten die worden genoemd of waarmee je in aanraking komt tijdens je architecturale studie. Echter los van de studies is de kans kleiner dat je in contact komt met dit werk of deze architect. Voor leerlingen die van een niet-architecturale richting naar de universiteit of hogeschool gaan, zal de kans dat ze dit project kennen kleiner zijn. Uit de vraag wat de leerlingen blijft van dit project worden voornamelijk de vijf punten van Le Corbusier aangehaald. Dit suggereert dat deze kennis is verworven tijdens lessen op school.

Het volgend project is Barcelona Paviljoen van Mies van der Rohe. Uit de respons in [bijlage 3.18](#) valt het mij op dat een groot aantal leerlingen dit project niet kent. Als kenner is het verbazingwekkend dat dit project niet bekend is onder zoveel leerlingen. Echter kan het ook zijn dat de afbeelding niet duidelijk genoeg is. Ook is het mogelijk dat dit project nog niet behandeld is in vele schoolomgevingen, waardoor het minder bekend is. Doorheen de studies zal je hoogstwaarschijnlijk wel in contact komen met dit ontwerp maar aan het begin van de studies kan dit nog onbekend zijn.

Van dit project worden vlakken, strakke vormen, een open plan, less is more, weerspiegeling, eenvoud en minimalisme onthouden. Deze aspecten vormen toch wel een aantal zeer belangrijke kenmerken van de stijl van Mies van der Rohe.

Het volgende project is Hotel Tassel van Victor Horta. Bij dit project blijkt voornamelijk uit de reacties in [bijlage 3.19](#) dat het niet erg bekend is hoewel het toch een staaltje sterke Belgische architectuur betreft. De kenmerken die de studenten bijblijft uit de vraag omtrent de eigenschappen zijn onder andere art nouveau, jugendstil, organische vormen, tussenverdiepingen, gebogen vormen, arts and crafts, decoratie, evolutie van het grondplan, zweeps slag en details. Deze kenmerken zijn allemaal correct bij dit project en de bijbehorende stijl.

Het volgende project is Farnsworth House Van Mies van der Rohe. Het verbaast me opnieuw uit de antwoorden in [bijlage 3.20](#) dat dit gebouw voornamelijk niet gekend is onder de studenten. Bij de bijgebleven kenmerken worden de antwoorden open, massa in het midden, geen privacy, overstroming, glas, minimalisme, omgeving, geen muren en pilaren gegeven. Opnieuw zijn dit zeer correcte antwoorden omtrent het ontwerp.

Het volgende project is Fallingwater van Frank Lloyd Wright. Dit project is door de meerderheid uitgebreid gekend zoals zichtbaar is in [bijlage 3.21](#). De bijblijvende kenmerken zijn zwevend, op een rots, inbedden in de omgeving / natuur, materiaal, één met de omgeving, horizontaliteit, modern voor zijn tijd, waterval, context. Ook dit keer allemaal zeer correcte kenmerken typerend voor dit ontwerp.

Het volgende project is Guggenheim Museum van Frank Lloyd Wright. Wat opvalt aan de antwoorden in [bijlage 3.22](#) is dat het merendeel van de studenten dit project nog nooit heeft gezien. Ik kan me hier volledig in vinden want dit is een project waar je naarmate de opleiding vordert je wel eens mee in contact komt maar niet direct in de eerste lessen. Echter ontving ik een antwoord 'gezien in een film'. Dit project komt vaker voor in films, waardoor het mogelijk is dat je er eerst via een film mee in aanraking komt en pas daarna met het gebouw zelf in de architectuur. Het onthouden van architectuur aan de hand van een film is echter ook een manier waarop het in ons geheugen wordt opgeslagen. De kenmerken die uit de enquête komen voor dit project zijn hellingsbaan, museum, tentoonstellingen, spiraalvormige structuur en vorm.

Het volgende project is het Havenhuis van Zaha Hadid. Zoals al eerder uit de enquête bleek, is het Havenhuis van Zaha Hadid zeer bekend onder de meeste leerlingen. Ik kan veronderstellen dat dit voornamelijk komt omdat het project gelegen is in België en zoals een groot deel van de respons in [bijlage 3.23](#) hier aantoont het ook bezocht te hebben. Onder de respondenten vermoed ik dat dit één van de hoofdreferenties is die onder alle leerlingen gekend is. De kenmerken die gegeven worden zijn haven van Antwerpen, vorm boot/schip of diamant, oud en nieuw, contrast, vormgeving en modern.

Het volgende project is Station Luik-Guillemins van Santiago Calatrava. Dit project schippert tussen 'nog nooit gezien' en 'al bezocht'. Het is mogelijk dat de afbeelding zonder naam bij

bijlage 3.24 niet voor iedereen direct duidelijk is. Anderzijds hebben veel leerlingen dit project al eens in werkelijkheid gezien, misschien tijdens een toevallig passage door het station. Wat de studenten bijblijft zijn het hoog golvend dak, grootheid, organisch, licht, constructie, vorm en de beleving.

Het volgende project is Dom Ino van Le Corbusier. Dit project kan niet in werkelijkheid worden gezien omdat het niet is gebouwd. Het was een standaardontwerp om op een snelle manier woningen te kunnen bouwen. Desondanks wordt deze structuur snel besproken in de architectuurlessen vanwege zijn iconische status. Ik vermoedde al dat veel leerlingen dit nog nooit gezien zouden hebben. Toch zijn er ook veel leerlingen die er wel bekend mee zijn en zelfs extra informatie er over weten zo blijkt uit de respons in bijlage 3.25. De kenmerken die de leerlingen bijblijven zijn de nieuwe constructiewijze, dragende structuur, betaalbare architectuur, basis van architectuur, plan libre, regels van modernisme, minimalisme en lasagnestructuur. Hoewel dit project niet werkelijk bestaat, zijn dit allemaal correcte antwoorden. Vermoedelijk hebben deze leerlingen dit project alleen leren kennen door educatie, aangezien je er anders niet snel mee in aanraking zou komen.

Het voorlaatste project is Elbphilharmonie van Herzog & de Meuron. Dit project is zeer onbekend onder de respondenten van de enquête zo blijkt uit de respons zichtbaar in bijlage 3.26. Bovendien wordt dit gebouw niet direct behandeld in de opleiding. Deze architecten worden ook niet als eerste behandeld in de opleiding dus de respons is naar verwachting. De bijgebleven kenmerken, zoals vorm, materiaal, kleur en contrast, zijn niet direct inhoudelijk. Het is mogelijk dat deze kenmerken zijn blijven hangen bij de leerlingen na het bekijken van de afbeelding.

Het laatste project is Thermen Vals van Peter Zumthor. Ook dit is een project en architect die pas later doorheen de opleiding gezien wordt. De respons in bijlage 3.27 is gelijkaardig verdeeld wat een te verwachten respons is. De bijblijvende kenmerken zijn licht donker, grotten, water, lagen in beton, lichtinval, gesloten, gaat op in de omgeving/een zijn met de bergen en materiaal.

Tot slot was er in dit onderdeel nog de vraag of de leerlingen voornamelijk bekend zijn met lokale architectuur, nationale architectuur of internationale architectuur. Uit de respons in bijlage 3.28 blijkt duidelijk dat de meeste leerlingen bekend zijn met internationale architectuur. Bekendheid met lokale architectuur hangt voornamelijk af van waar je woont en hoeveel bekende werken er in je omgeving te vinden zijn. Op internationaal niveau zal het reizen ook invloed hebben op de bekendheid met projecten. Bovendien zijn de meest bekende projecten buiten België gevestigd waardoor de bekendheid al snel neigt naar internationale architectuur.

Uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat het in aanraking komen met voornamelijk internationale architectuur deels te wijten kan zijn aan het feit dat de meest "bekende" projecten zich buiten België bevinden.

Verder concluderen we dat de meest bekende projecten uit dit onderzoek Villa Savoye van Le Corbusier en Het Havenhuis van Zaha Hadid. Het Havenhuis is waarschijnlijk vooral bekend

onder de leerlingen vanwege zijn prominente status als een van de meest opvallende projecten in België. Veel studenten zullen dit tijdens een excursie naar Antwerpen al wel hebben gezien. Aan de andere kant is Villa Savoye één van de grootste architecturale projecten waarbij de verschillende aspecten van moderne architectuur eenvoudig en duidelijk kunnen worden uitgelegd. Aangezien dit project en deze architect de grondlegger zijn van moderne architectuur is het waarschijnlijk dat dit project regelmatig terugkeert in de lessen en bekend is onder de studenten.

Daarnaast werden ook een aantal minder bekende maar toch nog bekende projecten onderverdeeld, zoals het Barcelona Paviljoen, Hotel Tassel, Farnsworth House, Falling Water en Station Luik-Guillemins. Hoewel deze projecten ook belangrijk en interessant zijn om te bespreken, zijn ze niet de grondleggers van het modernisme zoals Le Corbusier of opvallende projecten in België zoals Het Havenhuis. Het is interessant om deze alsnog te behandelen om de kennis van de leerlingen uit te breiden onder verschillende aspecten.

Ten slotte zijn er projecten zoals de Elbphilharmonie, het Guggenheim Museum en Thermen Vals waarvan ik had verwacht dat ze minder bekend zouden zijn onder de studenten. Deze projecten komen studenten tegen tijdens hun opleiding en wanneer ze zich verdiepen in het analyseren van verschillende soorten architecturale werken. Hoewel ze zeker interessant zijn om op te nemen in een referentiekader worden ze minder vaak direct behandeld onder de studenten.

De classificatie van bekendheid voldeed dus over het algemeen aan mijn verwachtingen. Opvallend bij Station Luik-Guillemins is dat één van de opgegeven kenmerken de beleving is. Het in de realiteit ervaren van een project draagt dus werkelijk bij aan de beleving en de herinnering van leerlingen.

3.1.7. Eigen voorkeur

De laatste vraag in de enquête was een vrij open vraag om te ontdekken wat de voorkeur is voor een bepaalde architect of architecturale stijl onder de respondenten. De reacties omvatten voornamelijk diverse interesses in verschillende stijlen. Hier zijn enkele voorbeelden van reacties: modern, functionalisme, barok, gebouwen met historische waarde, landbouw, art nouveau, oude stijlen (zoals Griekse stijlen), hedendaagse architectuur, minimalisme en art deco.

3.2. Inspiratiebeelden

In dit deel van het onderzoek reflecteer ik over een opdracht die in het begin van het academiejaar wordt uitgevoerd tijdens de les Cultuurwetenschappen 1 aan de Faculteit Architectuur en Kunst van de Universiteit Hasselt. Bij de start van de lessen Cultuurwetenschappen 1 wordt er aan de studenten gevraagd om één inspiratiebeeld uit de architectuur door te sturen. Dit beeld, afkomstig van een architecturaal (historisch) project, dient als inspiratie voor de studenten. Aangezien architectuur en interieurarchitectuur gemengd zitten tijdens dit vak mogen de afbeeldingen ook interieurbeelden bevatten. Deze opdracht wordt al drie jaar uitgevoerd onder leiding van de huidige docent mevr. Van Den Bosch.

In kader van mijn enquête woonde ik een lesmoment van haar bij. Tijdens dat bezoek vertelde ze mij over deze opdracht en hoe ze te werk ging. De inspiratiebeelden van de studenten van de afgelopen drie jaar werden bewaard in mappen op Google Drive. Voor het verder uitbreiden van mijn onderzoek naar referentiebeelden kreeg ik de mogelijkheid om met deze inspiratiebeelden aan de slag te gaan. Het bestuderen van deze inspiratiebeelden biedt een waardevolle kans om inzicht te krijgen in de referenties en inspiraties van de studenten. Het biedt de mogelijkheid om te onderzoeken welke projecten en aspecten daarvan hen het meest aanspreken en hoe deze beelden een rol kunnen spelen in het vormen van hun architectonische voorkeuren en ontwerpbenaderingen.

Voor ieder jaar is er een aparte tabel opgesteld waarin de projecten die herhaaldelijk genoemd werden, zijn opgenomen. De projecten zijn gerangschikt op basis van de frequentie van vermelding, van meest genoemd naar minst genoemd. Na het analyseren van de drie jaren afzonderlijk wordt een overkoepelende tabel gemaakt waarin alle projecten van deze drie jaren zijn samengevat. Op deze manier kan worden vastgesteld welke projecten gedurende een periode van drie jaar het vaakst worden vermeld als inspiratiebron.

Terzijde moet ik melden dat er een diversiteit aan inspiratiebeelden werd ingestuurd maar dat dit onderzoek zich hoofdzakelijk focust op de herhaling die plaatsvond met als doel de meest "bekende en voorkomende" architecturale projecten te identificeren.

3.2.1. Inspiratiebeelden 2021-2022

De inspiratiebeelden van 2021-2022, *bijlage 3.29*, tonen voornamelijk een grote interesse in Falling Water van Frank Lloyd Wright, City of Arts and Sciences van Santiago Calatrava, het Heydar Aliyev Center van Zaha Hadid en de werken van Gaudí. De interesse in Santiago Calatrava en Gaudí lijkt deels verklaarbaar vanwege het feit dat deze zich op zeer populaire vakantiebestemmingen bevinden. Als je geïnteresseerd bent in architectuur tijdens stedentrips dichtbij België, zijn dit behoorlijk populaire bestemmingen om te bezoeken.

Falling Water en het Heydar Aliyev Center zijn echter minder voorspelbaar als reactie. Beide ontwerpen zijn niet dichtbij gelegen. Dit roept de vraag op hoe studenten hiermee in contact komen. Bij het zoeken op Google naar afbeeldingen met de zoekterm 'architecture', blijkt dat het Heydar Aliyev Center een aantal keer voorkomt. Mogelijk hebben studenten snel een afbeelding gezocht en gekozen voor iets impressionant. Misschien zijn de leerlingen met dit project in aanraking gekomen doordat Zaha Hadid het toch wel zeer bekende Havenhuis in Antwerpen ontworpen heeft. Het kan zijn dat leerlingen daardoor geïnspireerd raken en meer over de architect en de stijl van de architect willen opzoeken en zo bij Heydar Aliyev Center uitkomen. Echter is het Heydar Aliyev Center in 2014 bekroond tot Designs of the Year. Uit artikels is af te leiden dat er commotie rondom de bouw van dit project is geweest. Mogelijks zijn verschillende leerlingen hiermee in contact gekomen al dan niet via het nieuws, social media of vakken in het middelbaar.

Falling Water daarentegen is niet eenvoudig terug te vinden als een van de eerste projecten bij het zoeken op internet. Toch is dit een zeer interessant werk dat gedurende de opleiding wordt behandeld. Dit kan suggereren dat studenten op andere manieren in contact komen met dit specifieke project wellicht door studiemateriaal of gesprekken tijdens de lessen. Dit benadrukt het belang van een diversiteit aan bronnen en leerervaringen bij het verkennen en begrijpen van architectuur.

3.2.2. Inspiratiebeelden 2022-2023

Uit de inspiratiebeelden van 2022-2023, bijlage 3.30, valt met name de Sagrada Familia van Gaudi op. Net zoals bij de inspiratiebeelden van het voorgaande jaar kan worden vastgesteld dat de Sagrada Familia een zeer populair architecturaal project is. Mogelijk wekt de onafgewerkte staat van dit project de interesse van veel architectuurliefhebbers? Echter is het ook mogelijk dat het nieuws over de Sagrada Familia, die in 2026 na 140 jaar voltooid zal worden, de respons beïnvloed heeft. Dit nieuws is echter pas op 25 maart 2024 naar buiten gekomen, terwijl de antwoorden voor zowel de inspiratiebeelden als de enquête daarvoor zijn afgenomen.

Opgevolgd door opnieuw Falling Water en het Heydar Aliyev Center is het opvallend dat de meest voorkomende werken in beide jaren terugkeren. Dit jaar is er echter een toename in het aantal vermeldingen van het Bosco Verticale. Uit eigen ervaring vind ik dit een relatief onbekend project waardoor deze inspiratiebeelden verrassend zijn. Echter bij verder onderzoek onder de zoekterm 'Architecture' op Google blijkt dat dit project vaker voorkomt. Als je als student geïnteresseerd bent in architectuur in het groen of duurzame projecten kom je onder de zoektermen 'Green Architecture' of 'Sustainable Architecture' voornamelijk Bosco Verticale tegen.

De herhaling van bepaalde projecten en de opkomst van nieuwe werken in de inspiratiebeelden benadrukt de diversiteit van interessegebieden binnen de architectuur en hoe verschillende bronnen van inspiratie kunnen bijdragen aan de vorming van referentiekaders van studenten. Echter, ondanks deze diversiteit, blijven de meeste werken zich herhalen, wat aantoont dat de referenties van verschillende leerlingen ergens connectie met elkaar vinden.

3.2.3. Inspiratiebeelden 2023-2024

Uit de inspiratiebeelden van 2023-2024, bijlage 3.31, komen opnieuw dezelfde beelden terug als in de afgelopen jaren waarbij de Sagrada Familia de koploper blijft. Dit jaar worden ook andere werken van Gaudi in grotere aantallen genoemd. Zou dit kunnen worden verklaard door verschillende schoolreizen naar Barcelona? Of hebben diverse lessen in esthetica, kunstbeschouwing, kunstgeschiedenis of andere kunstgerelateerde vakken Gaudi besproken?

Opvallend is ook dat het Colosseum sterk naar voren komt in dit jaar. De Toren van Pisa wordt ook vaker genoemd. Mogelijk hebben scholen studiereizen naar Italië gemaakt. Het is ook denkbaar dat het begrip 'historisch' in de opdrachtvraag de leerlingen heeft doen denken aan oudere werken waardoor er meer referenties zijn naar het Colosseum, de Toren van Pisa, het Pantheon, enzovoort.

Verder worden het Heydar Aliyev Center en Falling Water opnieuw regelmatig genoemd, wat wijst op hun blijvende invloed en populariteit onder de studenten.

3.2.4. Terugkerende inspiratiebeelden 2021-2024

Als we de beelden over de drie verschillende jaren samenvoegen in één overkoepelende tabel, bijlage 3.32, zien we natuurlijk één project en één architect die voornamelijk terugkomen: Gaudi blijft de koploper en is bekend bij een zeer groot aantal studenten. Verder is er veel herhaling zichtbaar wat suggereert dat de inspiratie van veel leerlingen gelijkaardig is. Ik heb

ook het sterke vermoeden dat veel inspiratiebeelden afkomstig zijn van gemaakte reizen. Hier en daar zaten zelfs zelfgemaakte foto's van de studenten tussen de ingezonden afbeeldingen. Dit, samen met de antwoorden in de enquête die wijzen op interesse in het verkennen van architectuur tijdens het ervaren ervan, versterkt dit gevoel.

Ook valt op dat religie een rol speelt in de inspiratie van leerlingen. Leerlingen met een andere culturele achtergrond kunnen een andere mening vormen en een ander referentiekader opbouwen afhankelijk van wat hen meer interesseert. Bovendien denk ik dat de invloed van het onderwijs in het middelbaar en de behandelde projecten daar ook een rol spelen. Echter zijn de meer 'hoog' architecturale werken zoals die van Mies van der Rohe, Le Corbusier, enzovoort in de minderheid. Er worden voornamelijk historische projecten genoemd die volgens mij bezocht zijn tijdens citytrips.

Een andere mogelijke reden voor herhaling in inspiratiebeelden over verschillende jaren kan de invloed zijn van populaire media en culturele representaties van architectuur. Films, sociale media, boeken,... kunnen bepaalde architecturale werken prominent in beeld brengen waardoor ze bekender en meer inspirerend worden voor een breed publiek inclusief studenten.

Echter kan de invloed van corona ook een rol spelen bij de ingezonden projecten van 2021-2022. Er is mogelijk minder gereisd en meer digitaal naar architectuur gekeken. De beperkingen op reizen en het verminderde aantal studiereizen kunnen hebben geleid tot een verschuiving in de bronnen van inspiratie van de studenten waarbij ze meer afhankelijk waren van digitale bronnen zoals online afbeeldingen, video's en virtuele rondleidingen om architecturale werken te verkennen en te leren kennen.

3.3. Vervolgonderzoek

Om verder te kunnen achterhalen waarom de inspiratiebeelden van de eerstejaars bachelorstudenten architectuur en interieurarchitectuur aan de UHasselt Faculteit Architectuur & Kunst gekozen zijn, werd er een tweede enquête opgesteld. Deze enquête richt zich op het vormen van een mogelijke beeldtaal waardoor leerlingen referenties onthouden. Hierin wordt aan de leerlingen gevraagd of ze het project bezocht hebben of niet. Deze vraag kan het onderscheid maken tussen de subjectieve mening over de ervaring van het project bij degenen die het wel hebben bezocht en degenen die dat niet hebben gedaan. Als we eenmaal kunnen achterhalen hoeveel projecten daadwerkelijk bezocht zijn, kunnen we ook bekijken of de opgedane kennis daadwerkelijk groter is na het bezoek. Zo kunnen we zien of reizen een grote invloed heeft op de mening en taal van studenten of niet. De opdracht binnen deze enquête luidt: 'Omschrijf in eigen woorden hoe je het gekozen project onthoudt, wat je hierin triggert en vooral welke aspecten je wilt meenemen in je eigen ontwerppraktijk. Bespreek exterieur, interieur en materiaaldetails. Gebruik vooral je eigen woorden, zit niet in met jargontermen. Omschrijf dit in +/- 300 woorden.' Door het uitvoeren van deze extra enquête kunnen we proberen om de beeldtaal van studenten los te krijgen en eventueel te koppelen aan bepaalde bekende projecten. Het blijft een onderzoek naar een subjectieve mening, wat moeilijk is om een vast kader erop te leggen dat voor iedereen even goed zal werken.

Door middel van deze extra enquête streven we ernaar om een dieper inzicht te krijgen in hoe studenten hun subjectieve referentiekaders opbouwen en hoe deze worden beïnvloed door zowel fysieke als digitale ervaringen met architecturale werken. Door te onderzoeken of het fysiek bezoeken van een project resulteert in een andere beeldtaal en opgedane kennis in

vergelijking met het bekijken ervan via digitale bronnen hopen we meer te begrijpen over de gedeelde ervaringen die ten grondslag liggen aan deze referentiekaders. Het uiteindelijke doel is om te ontdekken hoe deze gedeelde ervaringen kunnen bijdragen aan het vormen van een gemeenschappelijk begrip en waardering van architectuur en hoe dit kan leiden tot een meer gedeelde ervaring in subjectief opgebouwde referentiekaders.

3.3.1. Vorming van een subjectieve beeldtaal

Het laatste onderzoek dat uitgevoerd is specificeert zich op de verkregen beeldtaal uit de gevormde omschrijving van de leerlingen. Om meer informatie te verkrijgen werd er in de enquête ook gevraagd naar of het project wel of niet bezocht is. Aan de 18 respondenten hadden 12 leerlingen het inspirerende project bezocht en 6 leerlingen niet. Hierdoor konden we niet vaststellen hoe de referenties uit voorgaand onderzoek zich verhouden tot het al dan niet bezoeken van het project.

Uit de respons ontvangen uit voorgaand onderzoek konden we al zeven categorieën afleiden waaronder de beeldtaal zich algemeen vormt. Uit de eerste enquête worden de subjectieve meningen en begrippen waarmee referenties beschreven worden gefilterd in [bijlage 3.33](#). Verder worden uit de omschrijvingen van de tweede enquête in [bijlage 3.34](#) de kernbegrippen van de leerlingen gehaald die zij gebruiken om projecten te beschrijven. Om een te delen beeldtaal te vormen wordt er gekeken welke begrippen, uit beide onderzoeken, herhaaldelijk terugkeren. De meest relevante begrippen werden geselecteerd, naast elkaar gelegd en gesorteerd onder een eerder gevonden indeling van categorieën uit het voorgaande onderzoek zichtbaar in [bijlage 3.35](#). Door een beeldtaal op te stellen aan de hand van dit kader, kunnen we een groeischema ontwikkelen dat zich kan uitbreiden naar de taal van de leerlingen.

Aangezien de ervaringen subjectief zijn, zal elke leerling een andere mening vormen. Daarom is het zinvol om een schema te maken dat kan groeien en uitbreiden met de omschrijvingen van de leerlingen. Uit de verschillende ontvangen omschrijvingen werden de meest voorkomende begrippen geselecteerd en onderverdeeld onder de verschillende aspecten:

- Functie
- Constructie
- Licht en schaduw
- Vormelijkheid
- Materiaal
- Beleving
- Context

Door deze elementen samen te voegen in een boomdiagram, [bijlage 3.36](#), is het mogelijk om een algemeen schema te krijgen van de beeldtaal van leerlingen naar aanleiding van hun subjectieve ervaringen bij het opstellen van een te delen referentiekader. Het boomdiagramma vormt in de onderste takken een zone waarin de algemene aspecten zitten. De verschillende vertakkingen binnen deze aspecten kunnen de subjectieve ervaringen aantonen. Op deze manier kan het schema ook een houvast vormen voor leerlingen die nog op zoek zijn om zelf hun beeldtaal schematisch in te delen.

4. Conclusie

In deze masterproef ging ik op zoek naar een gedeelde ervaring in subjectief opgebouwde referentiekaders. Het opbouwen van een beeldtaal die voor iedereen toepasselijk is, is een ingewikkelde opgave. De taal waarmee een leerling een project omschrijft, blijft een subjectieve mening, beïnvloed door de ervaring die de leerling heeft opgedaan bij het zien van een project, digitaal of fysiek.

Uit het eerste uitgevoerde onderzoek kunnen we een aantal conclusies trekken. Leerlingen komen voornamelijk in contact met referenties via school, sociale media en reizen. Binnen sociale media kunnen we een verdere onderverdeling maken in het voornaamste gebruik van Instagram, TikTok, Facebook, Pinterest en ArchDaily. De taal waarmee er via deze platforms gecommuniceerd wordt, kan invloed hebben op de bewoording die leerlingen overnemen bij het bekijken van een project.

Echter blijkt uit het onderzoek dat het bezoeken van projecten de ervaring van leerlingen langer blijft. Dit kan een reden zijn waarom bepaalde referentieprojecten terugkeren. Als we kijken naar herhaaldelijk terugkerende projecten in bekende steden zoals Barcelona, Rome of Parijs is het mogelijk dat deze projecten door een groter aantal leerlingen bezocht zijn tijdens een reis. Doordat ze fysiek in contact zijn geweest met een project, is de ervaring anders, waardoor de herinnering aan een bepaald project langer blijft. Projecten waarmee leerlingen daadwerkelijk in contact komen, spelen een grotere rol in het opslaan in het geheugen als referentieproject maar alsook in het vormen van een subjectieve mening over het betreffende project. De daadwerkelijke subjectieve ervaring zal anders zijn dan de subjectieve ervaring die gevormd wordt op basis van een foto waardoor de beeldtaal zich verder kan verdiepen na het ervaren van een project in realiteit. Bij projecten die bezocht zijn, gebruiken leerlingen vaak termen die verband houden met de beleving zoals indrukwekkend of overweldigend. Projecten die niet bezocht werden, worden daarentegen meer theoretisch omschreven met informatie die zichtbaar elders is opgedaan of aangeleerd. Het daadwerkelijk ervaren van een gebouw beïnvloedt de emoties waardoor referentiekaders op een andere manier worden herinnerd.

Algemeen kan ik concluderen dat het belangrijk is om startende studenten zoveel mogelijk mee te nemen en projecten in werkelijkheid te laten ervaren. Van werven tot bouwvallen tot de klassiekers binnen de architectuur, zal de subjectieve ervaring die daar gevormd wordt, leerlingen kritischer laten nadenken over referenties en de subjectieve mening die ze hierbij vormen. Hoe meer je in werkelijkheid ziet, hoe meer je blijft en hoe beter je je kunt verplaatsen in het gebouw zelf. Op deze manier kan een referentiekader vlotter uitgebreid worden, en zo ook de beeldtaal.

Uit verder onderzoek kon ik uit verschillende omschrijvingen een aantal deelaspecten vormen waaronder de beeldtaal van de leerlingen werd gevormd. De gevormde categorieën kwamen steeds herhaaldelijk terug in het onderzoek. Deze aspecten vormden een collectieve taal ter herinnering. In verder onderzoek heb ik besloten dat deze aspecten verfijnd kunnen worden

tot zeven hoofdcategorieën die herhaaldelijk terugkeerden. Deze aspecten kunnen als een algemene beeldtaal beschouwd worden:

- Functie
- Constructie
- Licht en schaduw
- Vormelijkheid
- Materiaal
- Beleving
- Context

Om dit verder te verfijnen, verder er uit verder onderzoek dieper gaande omschrijvingen geanalyseerd. Uit deze analyses was het mogelijk om een beeldtaal te vormen uit de voortkomende omschrijvingen. Er werd een conclusie getrokken waarbij de herhaaldelijke beeldtaal werd ondergebracht onder de zeven categorieën. Onder deze onderverdeling werden de meest toepasselijke beeldtalen geplaatst en de vaakst voorkomende zijn uitgekozen om een schematische voorstelling van een subjectieve beeldtaal te vormen na het bespreken van een referentieproject door de leerlingen.

Door deze elementen samen te voegen in een boomdiagram kunnen we een algemeen schema creëren van de beeldtaal van leerlingen gebaseerd op hun subjectieve ervaringen en zo een gedeeld referentiekader opstellen. Het boomdiagram vormt in de onderste takken een zone waarin de algemene aspecten zijn opgenomen. De verschillende vertakkingen binnen deze aspecten kunnen de subjectieve ervaringen weergeven. Op deze manier kan het schema ook een houvast bieden voor leerlingen die hun eigen beeldtaal schematisch willen indelen. Het boomdiagram is een tool die door de leerlingen gebruikt kan worden om hun eigen invullingen te maken en hun eigen beeldtaal te ontwikkelen. Het voorgestelde diagram kan dienen als een houvast en startpunt voor het omschrijven van referentieprojecten. Naarmate de leerlingen hun eigen beeldtaal verder ontwikkelen, kunnen ze het diagram volledig zelf gebruiken en uitbreiden.

Deze tool kan leerlingen verdere ondersteuning bieden binnen de opleiding en bij het vormen van hun referentiekader. Als de leerlingen bijvoorbeeld een project moeten onthouden, kunnen ze de kenmerken van dat project aanvullen onder de zeven algemene categorieën op basis van hun subjectieve mening. Wanneer ze snel moeten terugvallen op een aantal vormstudies, kunnen ze in hun boomdiagram kijken welke soorten ze al hebben verkend of wat hen is bijgebleven. Zo kunnen ze in een volgend ontwerp werken met dynamische lijnen, organische vormen of eerder kiezen voor open ruimtes die veel ruimtelijkheid bieden.

De tool is op verschillende manieren inzetbaar maar dient vooral als houvast om het referentiekader van de leerlingen uit te breiden. Dit referentiekader kan daarna op diverse manieren worden gebruikt en helpt bij het systematischer onderverdelen en onthouden van kennis.

Het onderzoek blijft een subjectieve ervaring ten gevolge van de medewerking van de studenten. De uitgebreide onderzoeken tonen aan dat het mogelijk is om een gedeelde ervaring in een subjectief opgebouwd referentiekader schematisch voor te stellen. Toch blijft dit een onderzoek dat, afhankelijk van de voorkennis en de interesse van de leerling, bij iedere afname zal verschillen. Vandaar is het interessant om als eindproduct te concluderen met een

schema met een algemene beeldtaal die voornamelijk terugkomt en met daarbij het onderscheid in subjectieve ervaringen die aangevuld kunnen worden door leerlingen zelf. Het opgestelde voorbeeld kan als houvast gebruikt worden om de beeldtaal van een startende architectuurstudent mee op te bouwen.

5. Creatief ontwerp

5.1. Inleiding naar een te delen beeldtaal

Na een uitgebreid onderzoek is het mogelijk om de verkregen respons uit te werken tot een creatief ontwerp. Het doel van deze masterproef was het bereiken van een subjectieve beeldtaal die door de leerlingen gebruikt wordt om referentieprojecten te omschrijven. Als creatief ontwerp heb ik ervoor gekozen om een tool te ontwerpen die gebruikt kan worden door de leerlingen.

Uit de verschillende onderzoeken is gebleken dat de verscheidenheid aan omschrijvingen van leerlingen samengevoegd kan worden onder zeven deelcategorieën. De specifiekere subjectieve ervaringen van de leerlingen kunnen dan verder uitgebreid worden binnen deze zeven categorieën. Om deze informatie overzichtelijk te presenteren, is er gekozen om een boomdiagram te vormen. Een boomdiagram biedt de mogelijkheid om verder te groeien of zich aan te passen aan de subjectieve mening van iedere leerling. De deelaspecten bieden een houvast om de onderverdeling aan op te hangen.

Het creatief ontwerp is ontwikkeld in Miro. Miro biedt een grote toegankelijkheid en een eenvoudige werkruimte om een schema op te stellen. In Miro heb ik een boomdiagram opgesteld waarbinnen de eerste takken van de boom de algemene beeldtaal vormen met de zeven deelcategorieën. De takken van de boom spreiden zich verder uit waarbij de subjectieve omschrijvingen van de leerlingen voorkomen. Zo werd er bijvoorbeeld regelmatig het begrip 'organisch' gebruikt onder de omschrijving van een project. Organisch valt onder de vormelijkheid van een project, waardoor deze het verlengde wordt van die tak. Op deze manier kan de boom verder groeien tot een beeldtaal.

Voor het creatief ontwerp creëer ik zelf een boomdiagram met de ontvangen beeldtaal uit mijn onderzoek. Dit bestand kan als sjabloon gebruikt worden door leerlingen om het zelf in te vullen en om te zetten naar hun eigen beeldtaal. Het vooropgestelde diagram kan dienen als houvast en als startpunt om referentieprojecten mee te omschrijven, maar kan ook volledig zelf in gebruik genomen en uitgebreid worden naar mate de taal van de leerling zich ontwikkelt. Door deze elementen samen te voegen in een diagram, is het mogelijk om een algemeen schema te krijgen van de beeldtaal van leerlingen naar aanleiding van hun subjectieve ervaringen bij het opstellen van een referentiekader.

Als voorbeeld kunnen leerlingen tijdens een ontwerpopdracht, na het aanvullen van hun boomdiagram met de opgedane kennis, in hun schema zoeken naar de elementen die ze nodig hebben en eventueel willen uitproberen. Als het bijvoorbeeld gaat om materiaal kunnen ze in het boomdiagram kijken wat er voorkomt. In het voorgestelde boomdiagram kunnen de leerlingen experimenteren met warme en koude materialen, kleurgebruik in materialen, het combineren van verschillende soorten materialen of zich richten op uitsluitend duurzame materialen. Via dit schema kunnen ze snel verschillende onderdelen verder onderzoeken in hun ontwerpproces.

5.2. Boomdiagramma beeldtaal

https://miro.com/welcomeonboard/R2IzVmJjaFJsTTlyTWdiRUVDbHUyUkczbGNIVzBudmhUU0xJdWJrZkc5MmU1NDd5SnF4UjFJVmloV0tuSnPKT3wzMDc0NDU3MzU0NzI3NDIzMTY4fDI=?share_link_id=287512855909

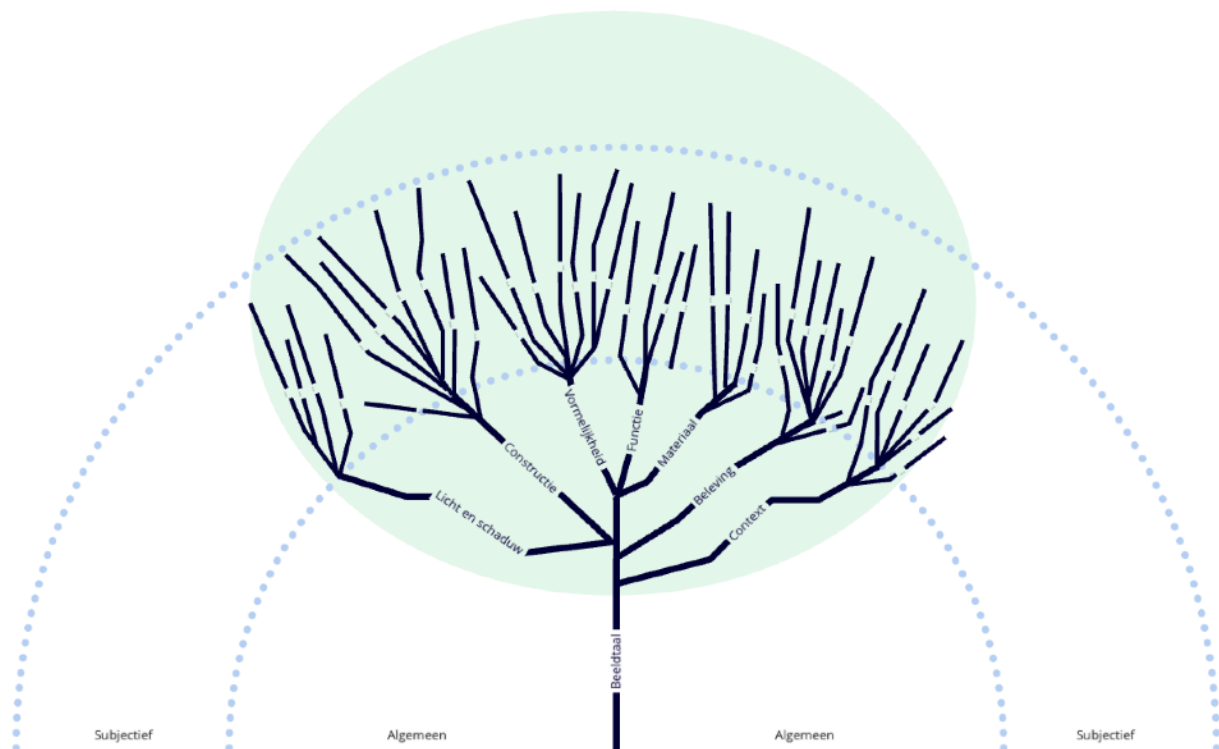
[illegible]

Boomdiagramma van de beeldtaal

Welkom bij het Boomdiagram van de Beeldtaal

Dit schema toont zeven deelcategorieën waarin belangrijke beeldtalen kunnen worden onderverdeeld. Voeg je eigen bevindingen toe aan de subjectieve beeldtaal van het boomdiagram. Op deze manier kun je een eigen schema vormen om referenties eenvoudiger te onthouden of te herinneren.

Dit diagram dient ter ondersteuning bij het ontwerpen en studeren van architecturale projecten. Voeg notities, schetsen en referenties toe aan de takken om je persoonlijke leerproces te versterken. Maak er dus zeker gebruik van om de boom te laten groeien, net zoals jouw kennis die meegroeit!

6. Referentielijst

Architectura. (z.d.). Prijs voor ontwerp van het jaar "gaat over architectuur en niet over politiek" zegt directeur van Design Museum. *architectura.be*. <https://www.architectura.be/nl/nieuws/prijs-voor-ontwerp-van-het-jaar-gaat-over-architectuur-en-niet-over-politiek-zegt-directeur-van-design-museum/>

Bernus, P., & Nemes, L. (1996). A framework to define a generic enterprise reference architecture and methodology. *Computer Integrated Manufacturing Systems*, 9(3), 179–191. [https://doi.org/10.1016/s0951-5240\(96\)00001-8](https://doi.org/10.1016/s0951-5240(96)00001-8)

Greefhorst, D. (2008). Referentie-architectuur: off-the-shelf architectuur. *www.academia.edu*. https://www.academia.edu/4334078/Referentie-architectuur_off-the-shelf_architectuur

Marsh, H. W., Abduljabbar, A. S., Parker, P. D., Morin, A. J. S., Abdelfattah, F., Nagengast, B., Möller, J., & Abu-Hilal, M. M. (2015). The Internal/External Frame of Reference Model of Self-Concept and Achievement Relations. *American Educational Research Journal*, 52(1), 168–202. <https://doi.org/10.3102/0002831214549453>

Palermo, G. S. (2001). The Beginning Student of Design: Architectural Frames of Reference. *Iowa State University*

Pallasmaa, J. (1996). The Eyes of the Skin: Architecture and the Senses. <https://ixtheo.de/Record/1651593418>

Prinz, J. (2004). Can Critics Be Dispassionate? The Role of Emotion in Aesthetic Judgment. *American Society for Aesthetics, Houston*

Salama, A. M. (2019). Methodological research in architecture and allied disciplines. *ArchNet-IJAR*, 13(1), 8–24. <https://doi.org/10.1108/arch-01-2019-0012>

Sanchez-Puchol, F., Pastor-Collado, J. A. . *A first literature review on Enterprise Reference Architecture*. AIS Electronic Library (AISeL). <https://aisel.aisnet.org/mcis2017/15/>

Sissing, H. (2015, 19 oktober). *Overladenheid, de erfzonde van het onderwijs*. *wij-leren.nl*. <https://wij-leren.nl/overladenheid-curriculum.php>

Sweller, J., Van Merriënboer, J. J. G., & Paas, F. (1998). *Cognitive architecture and instructional design*. Educational Psychology Review.

Van Dale NEDERLAND. (z.d.). Van Dale NEDERLAND. <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/referentie>

Woordenboek, A., Educatief, M., Woorden, W. V., & Begrippenlijst, J. (2024, 9 februari). *Ensie*. <https://www.ensie.nl/betekenis/referentie>

Q, F. &. (z.d.). *Beazley Designs of the Year Overview*. Design Museum. <https://designmuseum.org/design/beazley-designs-of-the-year-overview#design-of-the-year-2008>

7. Bijlagen

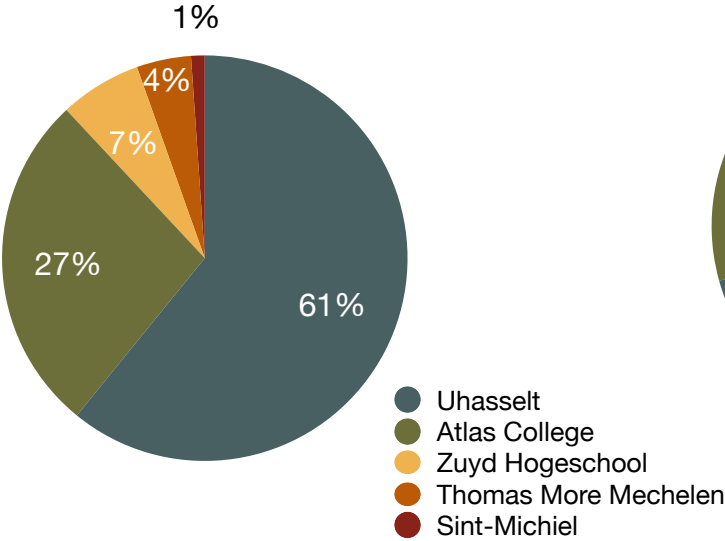
7.1 Bijlagen bij hoofdstuk 2: Onderzoekopzet, methodologie en uitvoering

Bijlage 2.1:

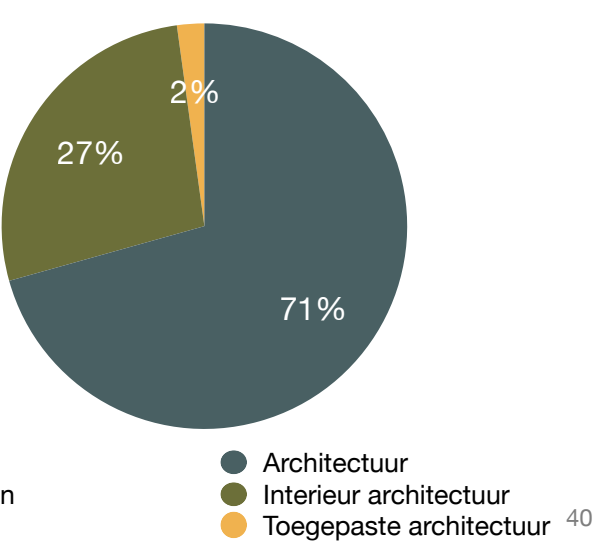
Middelbare scholen	Universiteiten / hoge scholen
PIKOH	Uhasselt
Atlas College	LUCA School of Arts C-Mine
Academie Kunsthumaniora Brugge	Sint-Lucas Gent
De! Kunsthumaniora	Sint-Lucas Brussel
Wico Pelt	Thomas More
St-Lucas Kunstsecundair	Hogeschool Zuyd Maastricht
Kindsheid Jesu Hasselt	
Heilig Graf Turnhout	
COLOMAplus	
Maris Stella Instituut	
De Prins Diest	
Arcadiascholen	
MSKA Roeselare	
DAS Kortrijk	

7.2 Bijlagen bij hoofdstuk 3: Onderzoeksresultaten

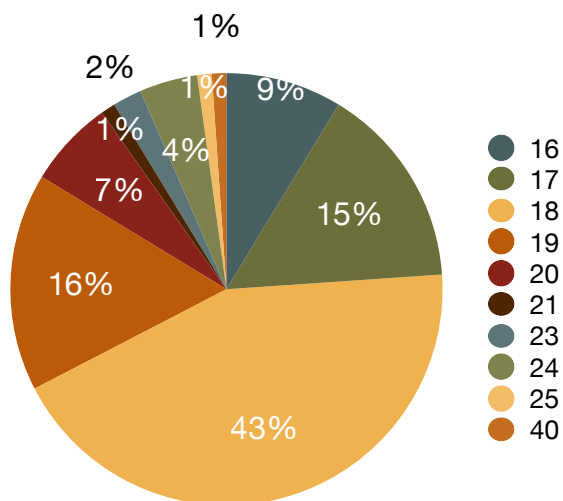
Bijlage 3.1:

Bijlage 3.2:

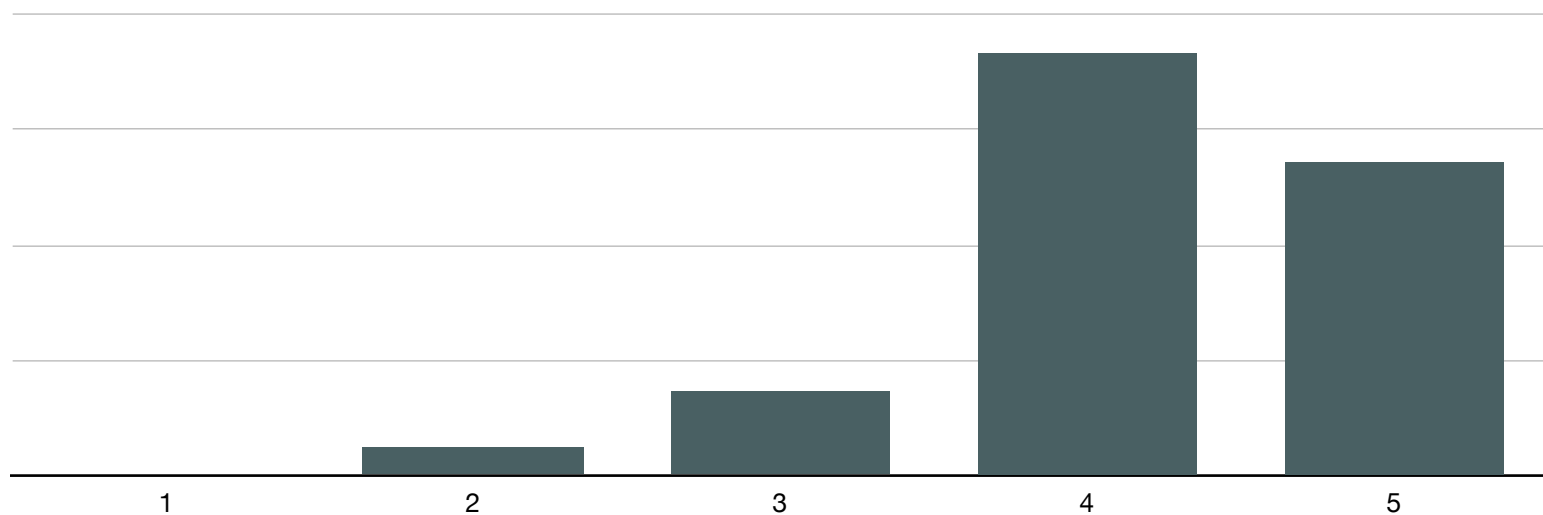
Bijlage 3.3:

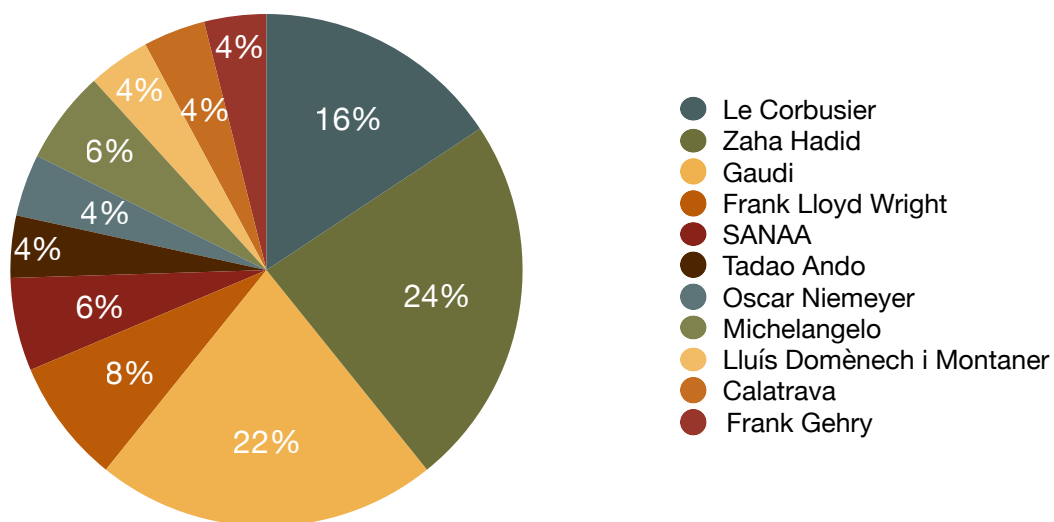
Bijlage 3.4:

Geen interesse

Veel interesse

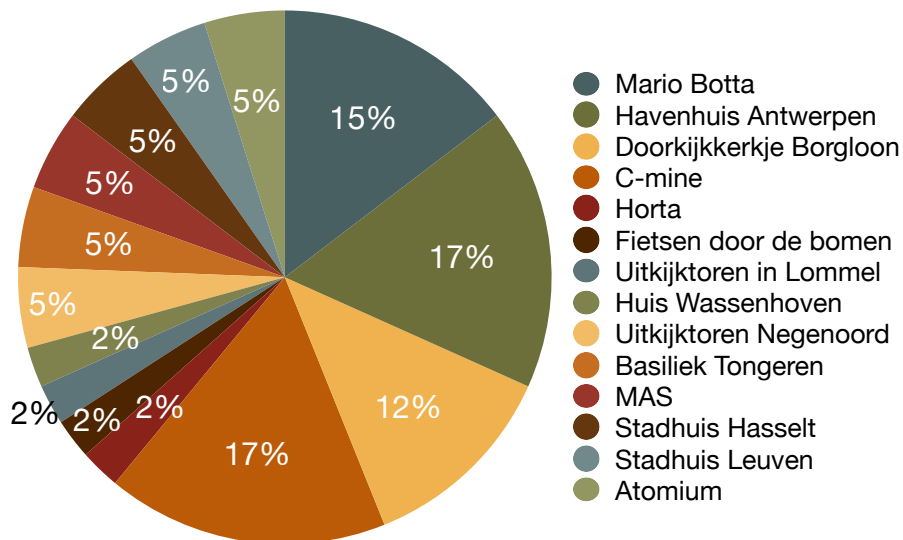
Bijlage 3.5:

Bijlage 3.6:

Project	Architect
Unité d'habitation	Le corbusier
Villa Savoye	Le Corbusier
Park Guell	Gaudi
Sagrada Familia	Gaudi
Falling Water	Frank Lloyd Wright
Opera House Sydney	Jørn Utzon
Louvre	I.M. Pei
Notre Dame	Jean de Chelles, Raymond du Temple
Eiffeltoren	Stephen Sauvestre, Émile Nouguier, Maurice Koechlin
Barcelona Paviljoen	Mies van der Rohe
Basilique du Sacré-Cœur	Paul Abadie
Vitra Campus	Herzog & de Meuron
Centre Pompidou Metz	Shigeru Ban
Colosseum	/
Arc de Triomphe	Jacques Hittorff
Pantheon	Emperor Hadrian
Parthenon	Ictinus, Callicrates
Guggenheim museum	Frank Gehry
Havenhuis	Zaha Hadid
Thermen Vals	Peter Zumthor
Atomium	André Polak, Jean Polak
Big Ben	Edmund Beckett Denison, George Airy
MAS	Willem Jan Neutelings, Michiel Riedijk
The Line	Thom Mayne, Peter Cook, Reinier de Graaf
Sint Rita kerk	Léon Stynen
Hagia Sophia	Isidorus van Milete, Anthemios van Tralles

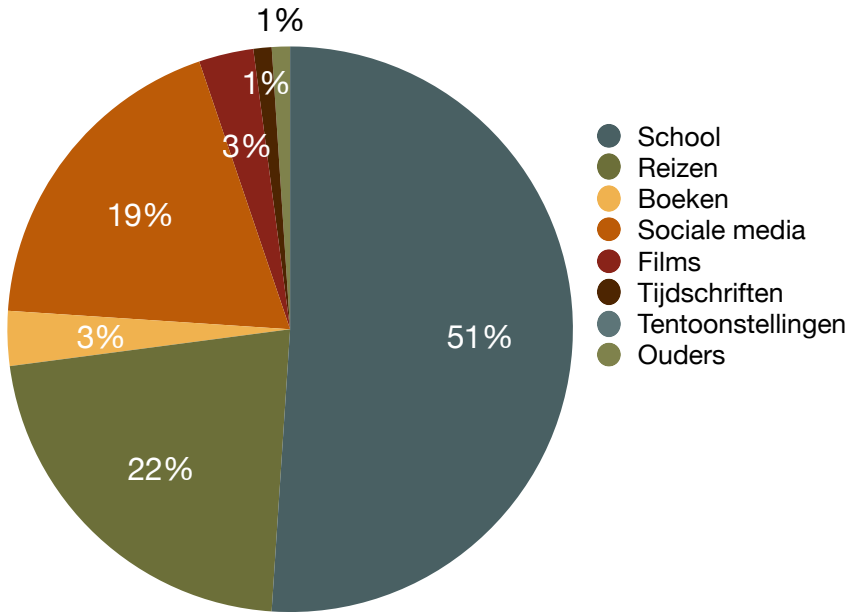
Bijlage 3.7:

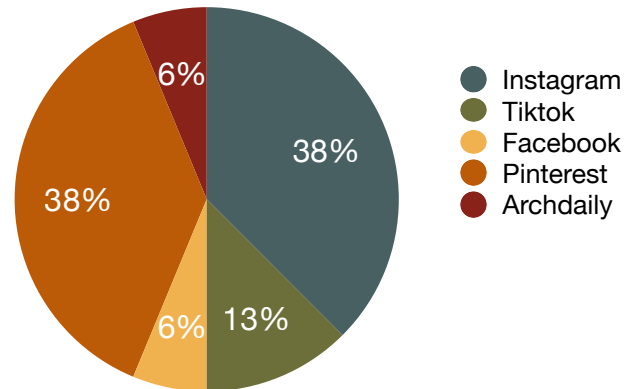
Bijlage 3.8:

Aantal vermeldingen	Architecturaal project	Architect	Locatie
11	Sagrada Familia	Gaudi	Barcelona, Spanje
5	Vitra Campus	Herzog & de Meuron	Weil am Rhein, Duitsland
5	Sint Pietersbasiliek	Michelangelo, Lorenzo Bernini	Vaticaanstad, Italië
4	Colosseum	/	Rome, Italië
3	Eiffeltoren	Stephen Sauvestre, Émile Nougier, Maurice Koechlin	Parijs, Frankrijk
3	Woning Wassenhove	Juliaan Lampens	Sint-Martens-Latem, België
3	Sint Rita kerk	Léon Stynen	Harelbeke, België
2	WTC New York	Minoru Yamasaki	New York, Amerika
2	Palau de la Música Catalana	Lluís Domènech i Montaner	Barcelona, Spanje
2	Cattedrale di Santa Maria del Fiore	Brunelleschi	Florence, Italië
2	Hagia Sophia	Isidorus van Milete, Anthemios van Tralles	Istanboel, Turkije
2	Paleis van Versailles	Louis Le Vau, André le Nôtre	Versailles, Frankrijk
2	Notre Dame	Jean de Chelles, Raymond du Temple	Parijs, Frankrijk

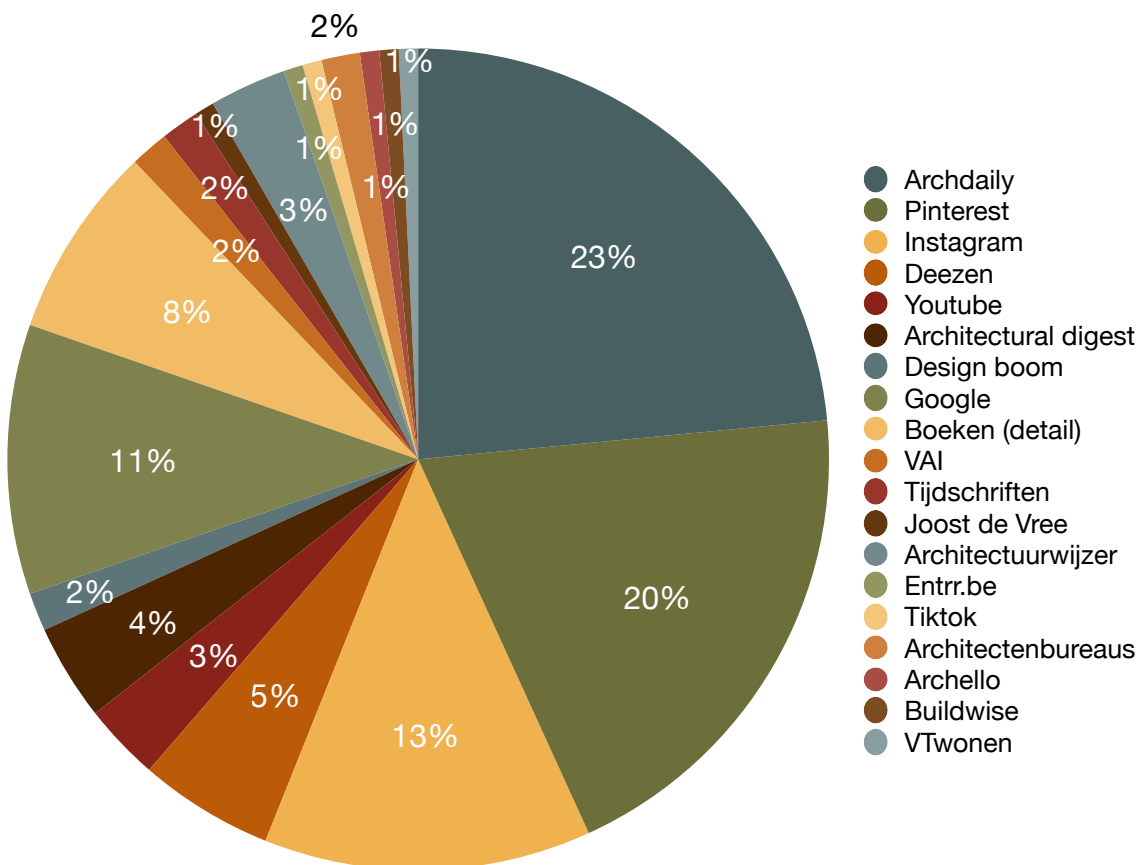
Bijlage 3.9:

Bijlage 3.10:

Bijlage 3.11:

Bijlage 3.12: Iconische architectuur

Aantal vermeldingen project	Project	Aantal vermeldingen kernwoord	Kernwoord
11	Eiffeltoren	6 5 2 1 1 1	Hoog / groot Staal / metaal Historisch Monumentaal Charmant Skelet structuur Symbool
5	Sagrada Familia	2 1 1 1 1	Hoog / groot Bombastisch Details Monumentaal Extravagant
5	Unité d'habitation	3 1 1 1 1 1 1	Functioneel Sober Modulair Vernieuwend Gemeenschappelijk Beton Groot
3	Louvre	2 2	Piramide Glas
3	Pantheon	2 2	Romeins Cassettes
3	Burj Khalifa	2	Groot
3	Hagia Sophia	/	/
2	Park Güell	/	/
2	Villa Savoye	2	Nieuwe architectuur / modern
2	Fallingwater	/	/
2	Allmannajuvet Zinc Mine Museum	/	/
2	Havenhuis Antwerpen	/	/
2	Guggenheim museum	/	/

Bijlage 3.13: Duurzame architectuur

Aantal vermeldingen project	Project	Aantal vermeldingen kernwoord	Kernwoord
3	Maison Latapie	2 2	Serre Buffer
2	Bosco Verticale	2	Groen
2	Copenhill	/	/

2	Corda campus	/	/
2	Havenhuis Antwerpen	/	/

Bijlage 3.14: Historische architectuur

Aantal vermeldingen project	Project	Aantal vermeldingen kernwoord	Kernwoord
13	Colosseum	4 4 3 3 3 3 2 2	Historisch Kolossaal / groots Romeins Amfitheater / arena Open Brood en spelen Verwoest Waardevol / monument
9	Pantheon	2 2 2 2 2	Historisch Groots Zuilen Koepel Klassiek
6	Sagrada Familia	3	Groot / monumentaal
5	Parthenon	2 2 2 1	Tempel Proportie / groot Marmer / steen Massief
3	Notre Dame	/	/
2	Eiffeltoren	/	/
2	Piramide Gizeh	/	/
2	Stadhuis Leuven	2	Verfijnd / details
2	Louvre	/	/
2	Stadhuis Brussel	/	/
2	Vaticaanstad	/	/

Bijlage 3.15: Functionele architectuur

Aantal vermeldingen project	Project	Aantal vermeldingen kernwoord	Kernwoord
4	Centre Pompidou	/	/
3	Unité d'habitation	1 1 1	Woonmachines Voor de mens gemaakt Functionalistisch
3	Villa Savoye	/	/

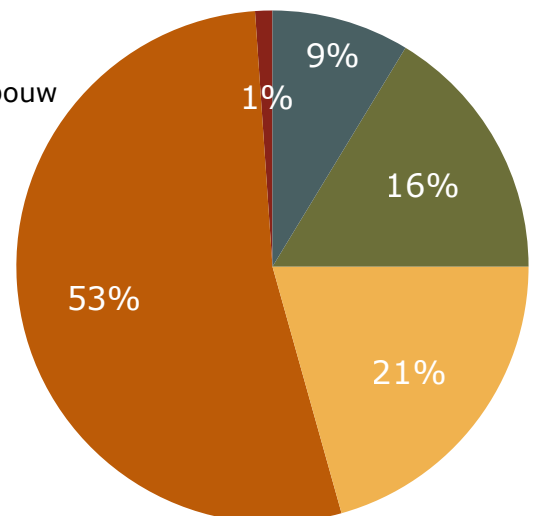
2	Schröderhuis	/	/
2	Havenhuis Antwerpen	/	/

Bijlage 3.16: Hedendaagse architectuur

Aantal vermeldingen project	Project	Aantal vermeldingen kernwoord	Kernwoord
10	Havenhuis Antwerpen	3 3 3 2 2 2	Modern Glas / spiegels Contrast / nieuw vs oud Lichtinval Groot Vormelijk / diamant / boot
4	Opera House Sydney	3	Vernieuwend
2	Nationaal stadion Perking	/	/
2	Burj Khalifa	/	/
2	Z33	/	/

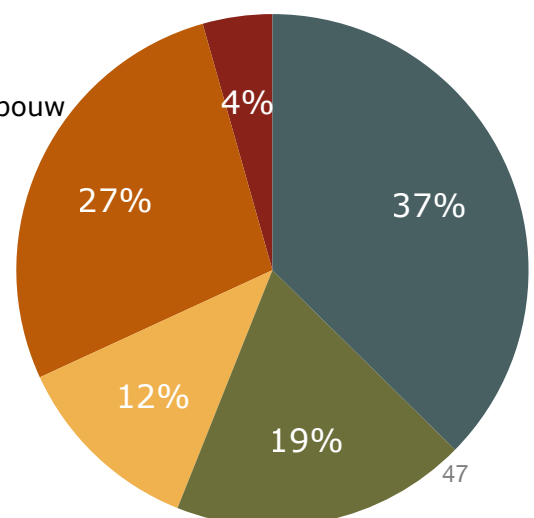
Bijlage 3.17:

- Nog nooit gezien
- Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- Ik ken het project en de uitvoerder
- Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- Ik ken het project en heb het bezocht

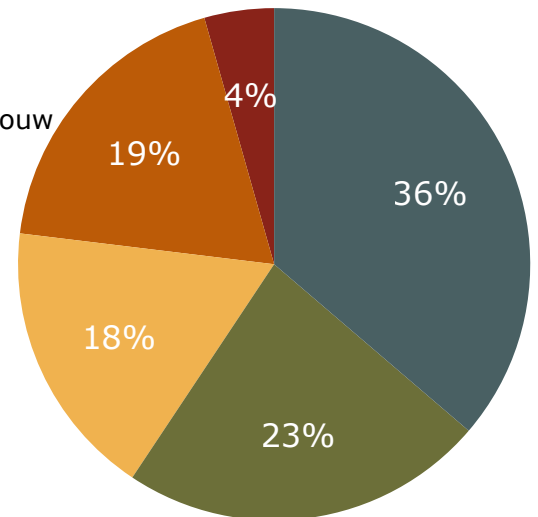
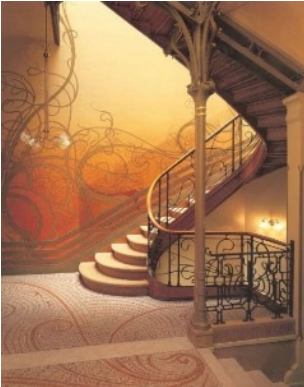
Bijlage 3.18:

- Nog nooit gezien
- Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- Ik ken het project en de uitvoerder
- Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- Ik ken het project en heb het bezocht

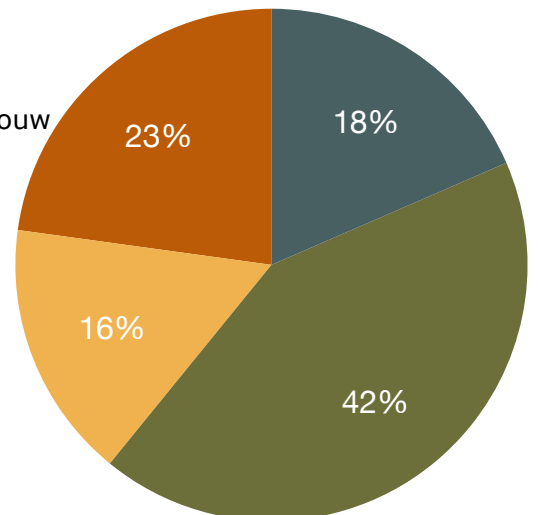
Bijlage 3.19:

- Nog nooit gezien
- Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- Ik ken het project en de uitvoerder
- Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- Ik ken het project en heb het bezocht

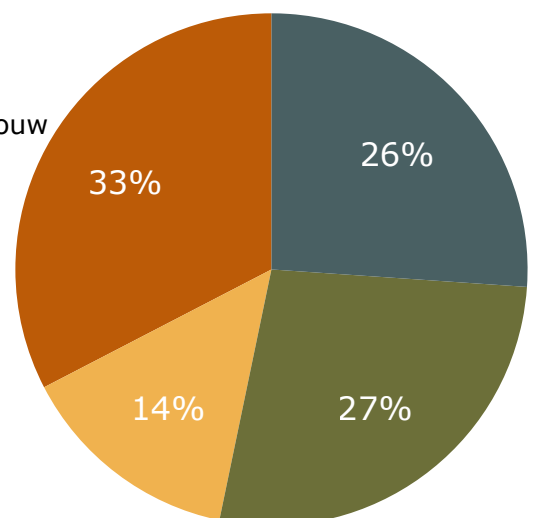
Bijlage 3.20:

- Nog nooit gezien
- Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- Ik ken het project en de uitvoerder
- Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- Ik ken het project en heb het bezocht

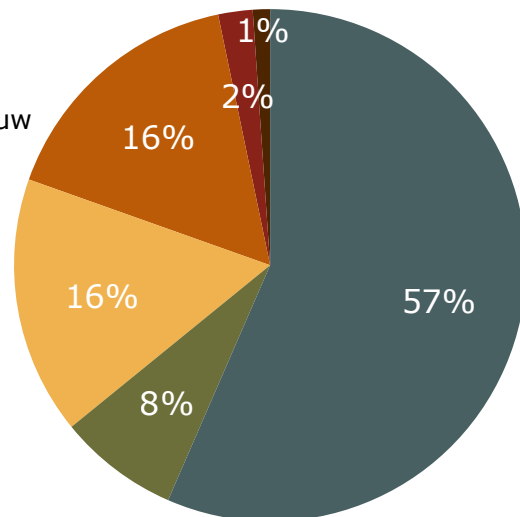
Bijlage 3.21:

- Nog nooit gezien
- Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- Ik ken het project en de uitvoerder
- Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- Ik ken het project en heb het bezocht

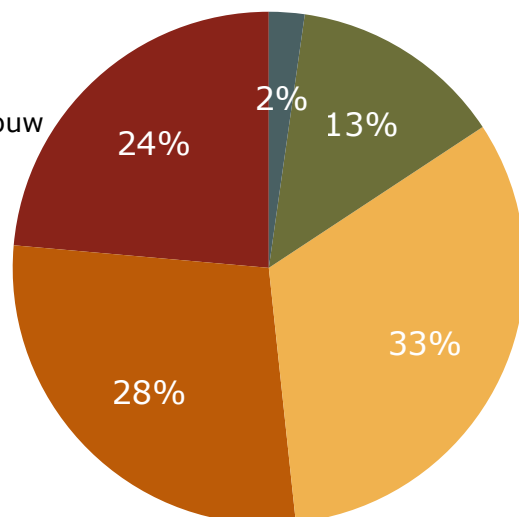
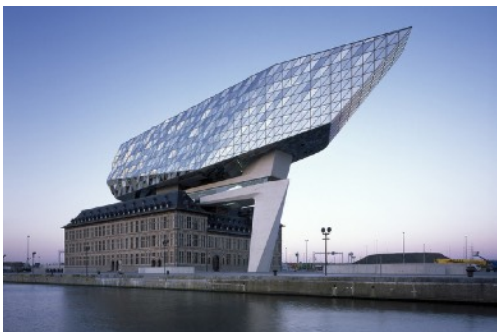
Bijlage 3.22:

- Nog nooit gezien
- Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- Ik ken het project en de uitvoerder
- Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- Ik ken het project en heb het bezocht
- Gezien in een film

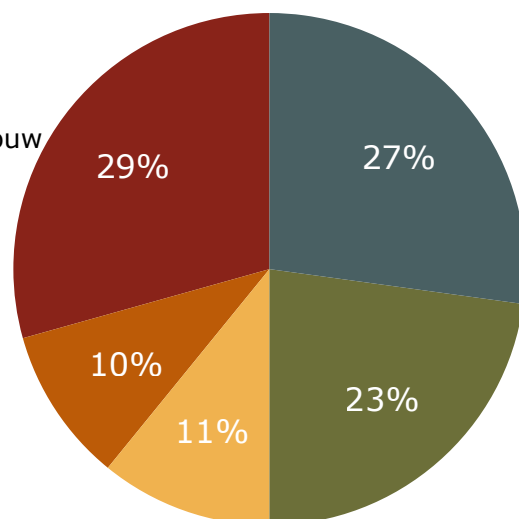
Bijlage 3.23:

- Nog nooit gezien
- Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- Ik ken het project en de uitvoerder
- Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- Ik ken het project en heb het bezocht

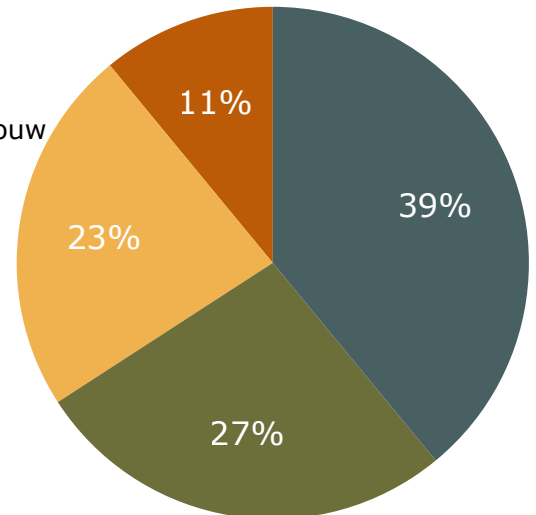
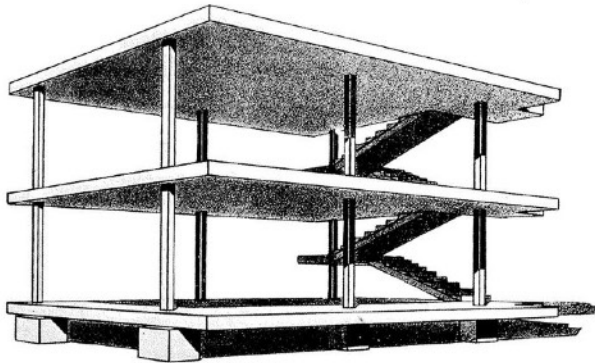
Bijlage 3.24:

- Nog nooit gezien
- Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- Ik ken het project en de uitvoerder
- Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- Ik ken het project en heb het bezocht

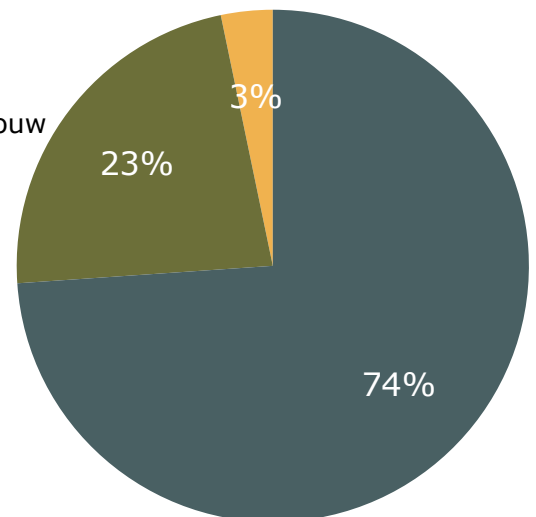
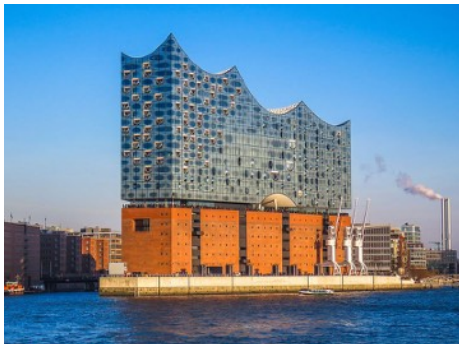
Bijlage 3.25:

- Nog nooit gezien
- Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- Ik ken het project en de uitvoerder
- Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw

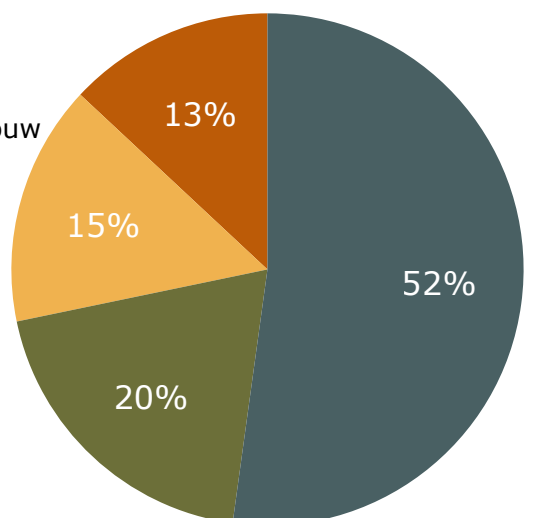
Bijlage 3.26:

- Nog nooit gezien
- Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- Ik ken het project en de uitvoerder
- Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- Ik ken het project en heb het bezocht

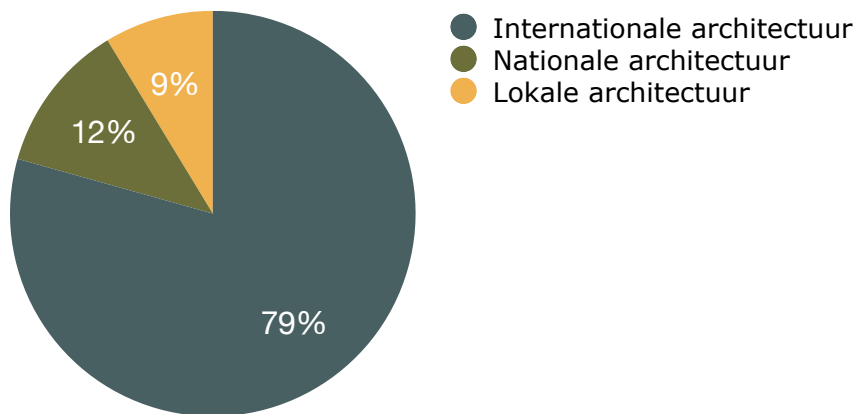

Bijlage 3.27:

- Nog nooit gezien
- Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- Ik ken het project en de uitvoerder
- Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- Ik ken het project en heb het bezocht

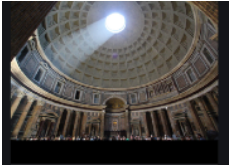

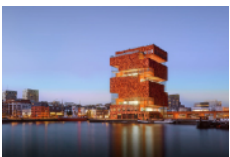
Bijlage 3.28:

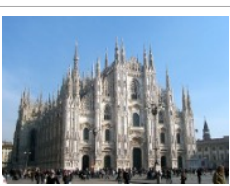

Bijlage 3.29: Cultuurwetenschappen 1Ba inspiratiebeelden 2021-2022

Aantal vermeldingen project	Inspiratiebeeld	Project	Architect	Locatie
8		Falling Water	Frank Lloyd Wright	Pennsylvania, Amerika
7		City of arts and sciences	Santiago Calatrava	Valencia, Spanje
6		Heydar Aliyev Center	Zaha Hadid	Bakoe, Azerbeidzjan
5		Sagrada Familia	Gaudi	Barcelona, Spanje
3		Casa Batllo	Gaudi	Barcelona, Spanje

3		Selimiye-moskee	Koca Mimar Sinan Ağa	Edirne, Turkije
3		Guggenheim museum Bilbao	Frank Gehry	Bilbao, Spanje
3		Pantheon	Emperor Hadrian	Rome, Italië
2		Casa Milà	Gaudi	Barcelona, Spanje
2		Station Luik-Guillemins	Santiago Calatrava	Luik, België
2		Burj Khalifa	Adrian Smith, Marshall Strabala en George J. Efstathiou	Dubai, Verenigde Arabische Emiraten
2		Gardens by the bay	Wilkinson Eyre	Singapore,
2		Havenhuis	Zaha Hadid	Antwerpen, België
2		Opera House Sydney	Jørn Utzon	Sydney, Australië

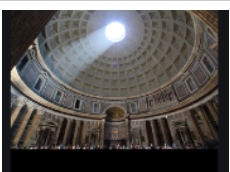
2		Hotel Tassel	Victor Horta	Brussel, België
2		Cattedrale di Santa Maria del Fiore	Brunelleschi	Florence, Italië
2		Trevifontein	Nicola Salvi, Giuseppe Pannini	Rome, Italië
2		San Marco Basiliek	Domenico I Contarini	Venetië, Italië
2		Dansende Huis	Frank Gehry, Vlado Milunić	Praag, Tsjechië
1		MAS	Neutelings Riedijk Architecten	Antwerpen, België
1		Eiffeltoren	Stephen Sauvestre, Émile Nouguier, Maurice Koechlin	Parijs, Frankrijk
1		Toren Van Pisa	Bonanno Pisano	Pisa, Italië
1		Barcelona Paviljoen	Mies van der Rohe	Barcelona, Spanje
1		Notre Dame	Jean de Chelles, Raymond du Temple	Parijs, Frankrijk

1		Palacio da Pena	Wilhelm Ludwig von Eschwege, Nicolau Pires	Sintra, Portugal
1		Taj Mahal	Ustad Ahmad Lahauri	Agra, India
1		Kijk-Kubus	Piet Blom, Simon Ungers	Rotterdam, Nederland
1		Colosseum	/	Rome, Italië
1		Antwerpen-Centraal	Louis Delacenserie	Antwerpen, België
1		Opera Garnier	Charles Garnier	Parijs, Frankrijk
1		Dom van Aken	Odo van Metz	Aken, Duitsland
1		Kathedraal van Milaan	Donato Bramante, Pellegrino Tibaldi	Milaan, Italië

Bijlage 3.30: Cultuurwetenschappen 1Ba inspiratiebeelden 2022-2023

Aantal vermeldingen project	Inspiratiebeeld	Project	Architect	Locatie
14		Sagrada Família	Gaudi	Barcelona, Spanje
5		Falling Water	Frank Lloyd Wright	Pennsylvania, Amerika
5		Heydar Aliyev Center	Zaha Hadid	Bakoe, Azerbeidzjan
5		Bosco Verticale	Boeri studio	Milaan, Italië
3		Casa Batlló	Gaudi	Barcelona, Spanje
3		Burj Khalifa	Adrian Smith, Marshall Strabala en George J. Efstathiou	Dubai, Verenigde Arabische Emiraten
3		Guggenheim museum Bilbao	Frank Gehry	Bilbao, Spanje
3		Cattedrale di Santa Maria del Fiore	Brunelleschi	Florence, Italië

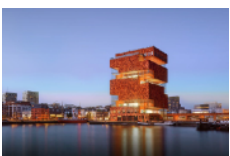
2		Gardens by the bay	Wilkinson Eyre	Singapore,
2		Havenhuis	Zaha Hadid	Antwerpen, België
2		Colosseum	/	Rome, Italië
2		Taj Mahal	Ustad Ahmad Lahauri	Agra, India
2		Barcelona Paviljoen	Mies van der Rohe	Barcelona, Spanje
2		Jewel Changi Airport	Safdie Architects	Singapore
2		Antwerpen-Centraal	Louis Delacenserie	Antwerpen, België
2		Sint Pietersbasiliek	Michelangelo, Lorenzo Bernini	Vaticaanstad, Italië
2		Suleymaniye Moskee	Koca Mimar Sinan Ağa	Istanboel, Turkije
1		Casa Milà	Gaudi	Barcelona, Spanje

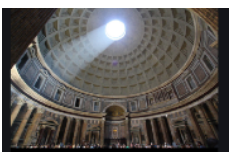
1		Dansende Huis	Frank Gehry, Vlado Milunić	Praag, Tsjechië
1		Toren Van Pisa	Bonanno Pisano	Pisa, Italië
1		Trevifontein	Nicola Salvi, Giuseppe Pannini	Rome, Italië
1		Station Luik-Guillemins	Santiago Calatrava	Luik, België
1		Eiffeltoren	Stephen Sauvestre, Émile Nouguier, Maurice Koechlin	Parijs, Frankrijk
1		Palacio da Pena	Wilhelm Ludwig von Eschwege, Nicolau Pires	Sintra, Portugal
1		Opera Garnier	Charles Garnier	Parijs, Frankrijk
1		Dom van Keulen	Ernst Friedrich Zwirner	Keulen, Duitsland
1		Pantheon	Emperor Hadrian	Rome, Italië

Bijlage 3.31: Cultuurwetenschappen 1Ba inspiratiebeelden 2023-2024

Aantal vermeldingen project	Inspiratiebeeld	Project	Architect	Locatie
12		Sagrada Família	Gaudi	Barcelona, Spanje
8		Casa Batlló	Gaudi	Barcelona, Spanje
7		Colosseum	/	Rome, Italië
6		Casa Milà	Gaudi	Barcelona, Spanje
6		Heydar Aliyev Center	Zaha Hadid	Bakoe, Azerbeidzjan
5		Falling Water	Frank Lloyd Wright	Pennsylvania, Amerika
5		Hotel Tassel	Victor Horta	Brussel, België
5		Taj Mahal	Ustad Ahmad Lahauri	Agra, India
4		Toren Van Pisa	Bonanno Pisano	Pisa, Italië

3		Guggenheim museum Bilbao	Frank Gehry	Bilbao, Spanje
3		Barcelona Paviljoen	Mies van der Rohe	Barcelona, Spanje
3		Kijk-Kubus	Piet Blom, Simon Ungers	Rotterdam, Nederland
3		Sultan Ahmetmoskee	Sedefkar Mehmed Agha	Istanboel, Turkije
2		Cattedrale di Santa Maria del Fiore	Brunelleschi	Florence, Italië
2		Hagia Sophia	Isidorus van Milete, Anthemios van Tralles	Istanboel, Turkije
2		Stadhuis Leuven	Matthijs de Layens, Jan II Keldermans, Sulpitius van Vorst	Leuven, België
2		City of arts and sciences	Santiago Calatrava	Valencia, Spanje
2		Opera House Sydney	Jørn Utzon	Sydney, Australië
2		Notre Dame	Jean de Chelles, Raymond du Temple	Parijs, Frankrijk

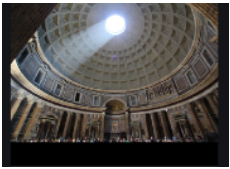
2		Intel Hotel Zaandam	Wilfried van Winden	Zaandam, Nederland
2		Antwerpen-Centraal	Louis Delacenserie	Antwerpen, België
1		Jewel Changi Airport	Safdie Architects	Singapore
1		Bosco Verticale	Boeri studio	Milaan, Italië
1		Burj Khalifa	Adrian Smith, Marshall Strabala en George J. Efstathiou	Dubai, Verenigde Arabische Emiraten
1		Station Luik-Guillemins	Santiago Calatrava	Luik, België
1		Dansende Huis	Frank Gehry, Vlado Milunić	Praag, Tsjechië
1		MAS	Neutelings Riedijk Architecten	Antwerpen, België

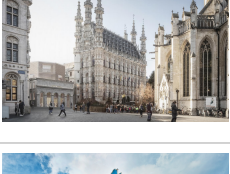
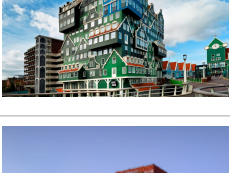
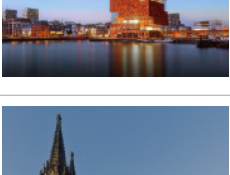
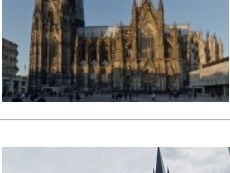
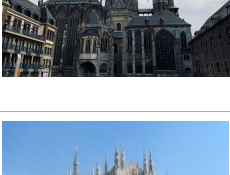
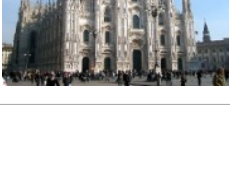
1		Selimiye-moskee	Koca Mimar Sinan Ağa	Edirne, Turkije
1		Opera Garnier	Charles Garnier	Parijs, Frankrijk
1		Dom van Keulen	Ernst Friedrich Zwirner	Keulen, Duitsland
1		Dom van Aken	Odo van Metz	Aken, Duitsland
1		Kathedraal van Milaan	Donato Bramante, Pellegrino Tibaldi	Milaan, Italië
1		Sint Pietersbasiliek	Michelangelo, Lorenzo Bernini	Vaticaanstad, Italië
1		Pantheon	Emperor Hadrian	Rome, Italië

Bijlage 3.32: Cultuurwetenschappen 1Ba inspiratiebeelden 2021-2024

Aantal vermeldingen project	Inspiratiebeeld	Project	Architect	Locatie
31		Sagrada Família	Gaudi	Barcelona, Spanje
18		Falling Water	Frank Lloyd Wright	Pennsylvania, Amerika
17		Heydar Aliyev Center	Zaha Hadid	Bakoe, Azerbeidzjan
14		Casa Batlló	Gaudi	Barcelona, Spanje
10		Colosseum	/	Rome, Italië
9		Casa Milà	Gaudi	Barcelona, Spanje
9		City of arts and sciences	Santiago Calatrava	Valencia, Spanje
9		Guggenheim museum Bilbao	Frank Gehry	Bilbao, Spanje
8		Taj Mahal	Ustad Ahmad Lahauri	Agra, India

7		Hotel Tassel	Victor Horta	Brussel, België
7		Cattedrale di Santa Maria del Fiore	Brunelleschi	Florence, Italië
6		Toren Van Pisa	Bonanno Pisano	Pisa, Italië
6		Burj Khalifa	Adrian Smith, Marshall Strabala en George J. Efstathiou	Dubai, Verenigde Arabische Emiraten
6		Selimiye-moskee	Koca Mimar Sinan Ağa	Edirne, Turkije
6		Barcelona Paviljoen	Mies van der Rohe	Barcelona, Spanje
6		Bosco Verticale	Boeri studio	Milaan, Italië
5		Antwerpen-Centraal	Louis Delacenserie	Antwerpen, België

5		Pantheon	Emperor Hadrian	Rome, Italië
4		Kijk-Kubus	Piet Blom, Simon Ungers	Rotterdam, Nederland
4		Station Luik-Guillemins	Santiago Calatrava	Luik, België
4		Opera House Sydney	Jørn Utzon	Sydney, Australië
4		Gardens by the bay	Wilkinson Eyre	Singapore,
4		Havenhuis	Zaha Hadid	Antwerpen, België
4		Dansende Huis	Frank Gehry, Vlado Milunić	Praag, Tsjechië
3		Sultan Ahmetmoskee	Sedefkar Mehmed Agha	Istanboel, Turkije
3		Jewel Changi Airport	Safdie Architects	Singapore
3		Notre Dame	Jean de Chelles, Raymond du Temple	Parijs, Frankrijk

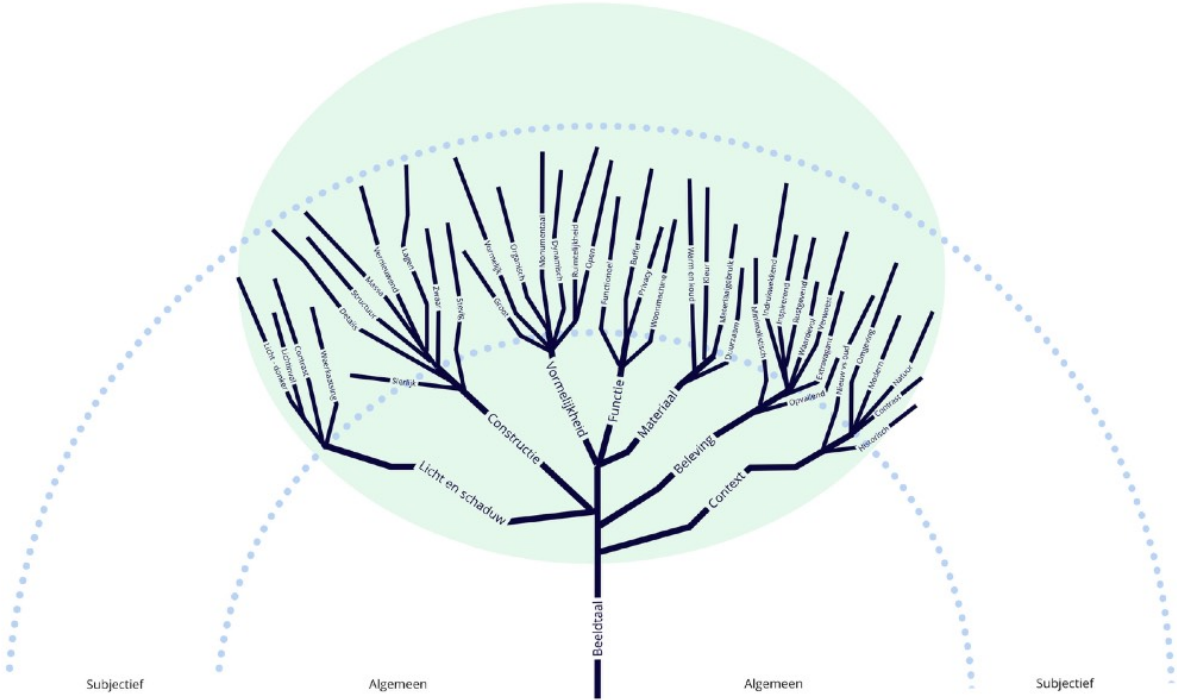
3		Trevifontein	Nicola Salvi, Giuseppe Pannini	Rome, Italië
3		Sint Pietersbasiliek	Michelangelo, Lorenzo Bernini	Vaticaanstad, Italië
3		Opera Garnier	Charles Garnier	Parijs, Frankrijk
2		Hagia Sophia	Isidorus van Milete, Anthemios van Tralles	Istanboel, Turkije
2		Stadhuis Leuven	Matthijs de Layens, Jan II Keldermans, Sulpitius van Vorst	Leuven, België
2		Inntel Hotel Zaandam	Wilfried van Winden	Zaandam, Nederland
2		MAS	Neutelings Riedijk Architecten	Antwerpen, België
2		Dom van Keulen	Ernst Friedrich Zwirner	Keulen, Duitsland
2		Dom van Aken	Odo van Metz	Aken, Duitsland
2		Kathedraal van Milaan	Donato Bramante, Pellegrino Tibaldi	Milaan, Italië

Bijlage 3.35:

Licht en schaduw		Context		Functie		Materiaal		Constructie		Beleving		Vormgeving	
Licht en schaduw	10x	Modern	14x	Functioneel	8x	Glas	9x	Details	12x	opvallend	5x	Groot	27x
Licht donker	5x	contrast	10x	buffer	2x	Metaal	5x	Structuur	5x	merkbaar	5x	Open	14x
contrast	3x	omgeving	8x	verminderen	2x	kleur	4x	sterk	5x	indrukwekkend	4x	vormelijk	12x
Werkruimte	2x	natuur	7x	privacy	2x	interactief	3x	massa	4x	insprekend	4x	organisch	8x
helder		Historisch	7x	softheeder	3x	duurzaam	2x	verouderd	3x	Rustgevend	2x	Mensuurvol	5x
Warm en koud		nieuw en oud	6x	serie	2x	steen	2x	lagen	2x	waarddevol	2x	ruimehartig	4x
schuipend		Romeins	5x	herinnering		beton	2x	Geschiedenis	2x	verwoest	2x	Dynamisch	4x
schudwen		groen	3x	Gemeenstappels		Warm en koud	2x	Zwaar	2x	bezwegen	2x	strakke vormen	3x
Verlichte		Klassiek	3x			natuurlijke materialen		Schilg	2x	Charmant		elegant	2x
		ingebied				sober		Modular		ironisch		santer	2x
		vermenging				Hard		verlind		Symbol		ritme	2x
		Water						innovatief		expressief		vlaiken	2x
								eenheid		Intens		Natuurlijk	2x
								kuert		overvloedig		herkenbaar	2x
								stabiel		eigenheid		Pyramide	2x
								techniek		gewaagd		organisch	
								verleng		steer		typerend	
										simpel		geometrisch	
										Uitstraling		herkenbaar	
										Beleving		golvend	
										Luchig		Statisch	
										speels		Maskef	
										uitprun		Perspectief	
												Versierde beleving	
												verdeling	

Bijlage 3.36:

Naar een te delen ervaring in subjectief opgebouwde referentiekaders

Enquêtes

Bijlage 1: enquête architecturale referentiekaders

Enquete architecturale referentiekaders

Voor mijn masterproef aan de U Hasselt voer ik een onderzoek uit naar een te delen ervaring in subjectief opgebouwde referentiekaders. In deze bevraging wil ik jullie vragen wat jullie kennis is rond architecturale projecten, meer bepaald hoe jullie deze zouden classificeren.

Alvast bedankt om deel te nemen aan dit onderzoek!

Sophie Goesaert

* Verplichte vraag

Algemene informatie

1. Waar zit je op school? *

2. Welke studierichting volg je? *

3. Wat is je leeftijd? *

Bekendheid met architectuur

4. Hoeveel interesse heb je over het algemeen in architectuur? *

Markeer slechts één ovaal.

1 2 3 4 5

Gee ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Veel interesse

5. Wie / wat is je favoriete architect / architecturaal werk? *

6. Kun je enkele architecturale projecten noemen die je kent of waar je van hebt gehoord? *

7. Zijn er bekende architecturale projecten in jouw lokale omgeving? Zo ja, welke?

8. Noem één gebouw of ontworpen plek die je al gezien hebt en je het meest bijgebleven is? *

9. Duid voor dit gebouw of ontworpen plek aan waarom het je net zo bijbleef *

Vink alle toepasselijke opties aan.

- ☐ Innovatief materiaalgebruik
☐ Toegankelijkheid
☐ Inbedding met de omgeving
☐ Duurzaamheid
☐ Historische waarde
☐ Sociale interactie mogelijkheden
☐ Artistieke expressie
☐ Functionaliteit

☐ Anders:

Bronnen van kennis

10. Hoe kom je voornamelijk in aanraking met architecturale projecten? *

Markeer slechts één ovaal.

- ☐ School
- ☐ Tentoonstellingen
- ☐ Boeken
- ☐ Tijdschriften
- ☐ Films
- ☐ Reizen
- ☐ Sociale media, zo ja welke? (type bij anders)
- ☐ Anders: _____

11. Zijn er bepaalde platforms of bronnen die je regelmatig raadpleegt voor informatie over architectuur? Zo ja, welke?

12. Op welke manier hebben reizen, uitstappen, bezoeken je kijk op architecturale projecten beïnvloed? *

Specifieke projecten

13. Geef een specifiek architecturaal project waar je direct aan denkt bij iconische architectuur.
Omschrijf dit project in 3 woorden

14. Geef een specifiek architecturaal project waar je direct aan denkt bij duurzame architectuur.
Omschrijf dit project in 3 woorden

15. Geef een specifiek architecturaal project waar je direct aan denkt bij historische architectuur.
Omschrijf dit project in 3 woorden

16. Geef een specifiek architecturaal project waar je direct aan denkt bij functionele architectuur.
Omschrijf dit project in 3 woorden

17. Geef een specifiek architecturaal project waar je direct aan denkt bij hedendaagse architectuur.
Omschrijf dit project in 3 woorden

Redenen voor herinnering

18. Zijn er specifieke aspecten van een project die je bijblijven?

19. Heb je ooit een persoonlijke ervaring gehad met een architecturaal project dat je bijgebleven is?
Bijvoorbeeld: een gebouw dat indruk op je maakte tijdens een reis of een schoolgebouw dat een speciale betekenis voor je heeft.

Classificatie van bekendheid

20. Hoe bekend ben je met dit architecturale project? *

Markeer slechts één ovaal.

- ☐ Nog nooit gezien
- ☐ Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- ☐ Ik ken het project en de uitvoerder
- ☐ Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- ☐ Ik ken het project en heb het bezocht
- ☐ Anders: _____

21. Wat is je bijgebleven van het voorgaande project?

22. Hoe bekend ben je met dit architecturale project? *

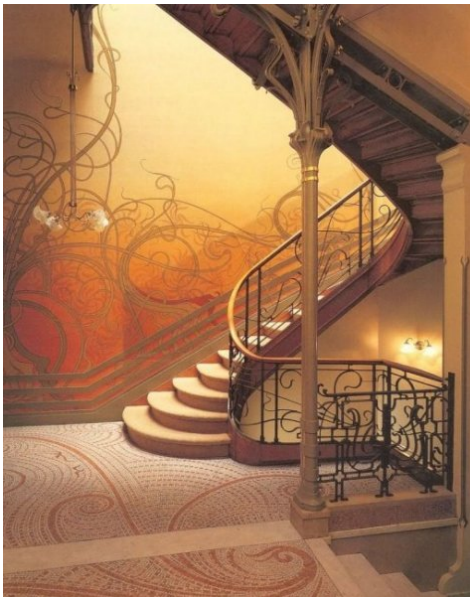

Markeer slechts één ovaal.

- ☐ Nog nooit gezien
- ☐ Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- ☐ Ik ken het project en de uitvoerder
- ☐ Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- ☐ Ik ken het project en heb het bezocht
- ☐ Anders: _____

23. Wat is je bijgebleven van het voorgaande project?

24. Hoe bekend ben je met dit architecturale project? *

Markeer slechts één ovaal.

- ☐ Nog nooit gezien
- ☐ Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- ☐ Ik ken het project en de uitvoerder
- ☐ Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- ☐ Ik ken het project en heb het bezocht
- ☐ Anders: _____

25. Wat is je bijgebleven van het voorgaande project?

26. Hoe bekend ben je met dit architecturale project? *

Markeer slechts één ovaal.

- ☐ Nog nooit gezien
- ☐ Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- ☐ Ik ken het project en de uitvoerder
- ☐ Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- ☐ Ik ken het project en heb het bezocht
- ☐ Anders: _____

27. Wat is je bijgebleven van het voorgaande project?

28. Hoe bekend ben je met dit architecturale project? *

Markeer slechts één ovaal.

- ☐ Nog nooit gezien
- ☐ Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- ☐ Ik ken het project en de uitvoerder
- ☐ Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- ☐ Ik ken het project en heb het bezocht
- ☐ Anders: _____

29. Wat is je bijgebleven van het voorgaande project?

30. Hoe bekend ben je met dit architecturale project? *

Markeer slechts één ovaal.

- ☐ Nog nooit gezien
- ☐ Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- ☐ Ik ken het project en de uitvoerder
- ☐ Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- ☐ Ik ken het project en heb het bezocht
- ☐ Anders: _____

31. Wat is je bijgebleven van het voorgaande project?

32. Hoe bekend ben je met dit architecturale project? *

Markeer slechts één ovaal.

- ☐ Nog nooit gezien
- ☐ Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- ☐ Ik ken het project en de uitvoerder
- ☐ Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- ☐ Ik ken het project en heb het bezocht
- ☐ Anders: _____

33. Wat is je bijgebleven van het voorgaande project?

34. Hoe bekend ben je met dit architecturale project? *

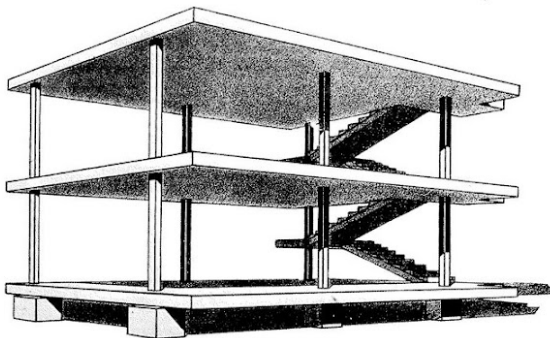

Markeer slechts één ovaal.

- ☐ Nog nooit gezien
- ☐ Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- ☐ Ik ken het project en de uitvoerder
- ☐ Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- ☐ Ik ken het project en heb het bezocht
- ☐ Anders: _____

35. Wat is je bijgebleven van het voorgaande project?

36. Hoe bekend ben je met dit architecturale project? *

Markeer slechts één ovaal.

- ☐ Nog nooit gezien
- ☐ Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- ☐ Ik ken het project en de uitvoerder
- ☐ Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- ☐ Ik ken het project en heb het bezocht
- ☐ Anders: _____

37. Wat is je bijgebleven van het voorgaande project?

38. Hoe bekend ben je met dit architecturale project? *

Markeer slechts één ovaal.

- ☐ Nog nooit gezien
- ☐ Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- ☐ Ik ken het project en de uitvoerder
- ☐ Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- ☐ Ik ken het project en heb het bezocht
- ☐ Anders: _____

39. Wat is je bijgebleven van het voorgaande project?

40. Hoe bekend ben je met dit architecturale project? *

Markeer slechts één ovaal.

- ☐ Nog nooit gezien
- ☐ Op foto gezien maar ik ken er verder niets van
- ☐ Ik ken het project en de uitvoerder
- ☐ Ik ken het project, de uitvoerder en informatie over het gebouw
- ☐ Ik ken het project en heb het bezocht
- ☐ Anders: _____

41. Wat is je bijgebleven van het voorgaande project?

42. Ben je voornamelijk bekend met lokale, nationale of internationale architecturale projecten? *

Markeer slechts één ovaal.

- ☐ Lokale architectuur
- ☐ Nationale architectuur
- ☐ Internationale architectuur

Eigen voorkeur

43. Heb je een specifieke voorkeur voor een bepaalde architectuur/ architect of een specifieke architecturale stijl? Zo ja, welke en waarom? *

Deze content is niet gemaakt of goedgekeurd door Google.

Google Formulieren

Bijlage 2: enquête architecturale referentiekaders - inspiratiebeelden

Enquete architecturale referentiekaders

Voor mijn masterproef aan de U Hasselt voer ik een onderzoek uit naar een te delen ervaring in subjectief opgebouwde referentiekaders. Voor mijn onderzoek probeer ik een algemene taal binnen het delen van referenties af te leiden.

Bij de start van het jaar werd er gevraagd om 1 architecturaal beeld dat je inspireert in te sturen voor het vak cultuurwetenschappen. In deze enquête volgen er een aantal vragen over jouw ingestuurde afbeelding.

* Verplichte vraag

1. Wat is de naam van het inspirerende beeld dat je had ingestuurd bij de start van het vak cultuurwetenschappen? *

2. Heb je het beeld dat je hebt ingestuurd in werkelijkheid bezocht? *

Markeer slechts één ovaal.

- ☐ Ja
☐ Nee

3. Omschrijf in eigen woorden hoe je dit project onthoudt, wat je hierin triggert en vooral welke aspecten je wilt meenemen in je eigen ontwerppraktijk. Bespreek exterieur, interieur en materiaal details. Gebruik vooral je eigen woorden, zit niet in met jargon termen. Omschrijf dit in +/- 300 woorden. Onderstaand schema bevat termen die je eventueel kan gebruiken om je omschrijving te duiden. *

Z I N T E R I E U R	CATEGORIENAAM					
	Visueel	Donker / helder	Verzadigd / neutraal	Perspectief / vlak	Intiem / uitgestrekt	Vast / leeg
	Auditief	Hoge / lage toonhoogte	Stil / luid	Helder / galmend	Vocaal / niet vocaal	Natuurlijk / kunstmatig
	Aanraking / haptisch	Statisch / mobiel	Ruw / glad	Licht / zwaar	Poreus / stevig	Hard / zacht
	Beweging / kinetisch	Strek / licht	Vrij / beperkt	Indirect / direct	Niveau / verschuivend	Getraind / snel
	Thermisch	Warm / koud	Droog / vochtig	Natuurlijk / kunstmatig	Omgeving / bron	Stralend / geleidend
	Reuk	Zwak / intens	Stagnant / fris	Aantrekkelijk / bedorven	Natuurlijk / industrieel	Kruidig / zoet
						Verkwikkend / rustgevend

Deze content is niet gemaakt of goedgekeurd door Google.

Google Formulieren